Sijoitusvakuutustuotteet

Tuula Pellikka
30.10.2020
Versio 1.4

Sisällysluettelo

1 Johdanto ... 2
2 Vakuutusten tarjoaminen ... 2
2.1 Esimerkkejä käytännön elämästä ... 2
2.2 Kytkykaupan kielto ... 4
2.3 Ristiinmyynti ja yhdistetyt tarjoukset ... 4
2.4 Tuotehallintajärjestelmät ... 5
2.4.1 Vakuutusyhtiöt ... 5
2.4.2 Asiamiehet ja vakuutusmeklarit ... 6
2.5 Toisen tuottaman vakuutuksen tarjoaminen ... 6
2.5.1 Palvelun laadun turvaaminen kannustinten yhteydessä ... 6
3 Erityistilanteita elinkaaren eri vaiheissa ... 7
3.1 Sopimuksen tekeminen ... 7
3.2 Vastuunvalinta sijoitusvakuutuksissa ... 7
3.3 Vakuutetun tai edunsaajan muuttaminen ... 8
3.4 Vakuutuksen panttaaminen tai omistajan vaihtuminen ... 9
3.5 Kapitalisaatiosopimuksen erityispiirteitä ... 10
3.6 Maksuihin, säästöihin ja kuluihin liittyviä asioita ... 10
3.7 Sopimukseen sisältyvän edun ulosmittaus ... 12
3.8 Velallisen konkurssi ja sijoitusvakuutukset ... 12
3.9 Esimerkkitapauksia ... 13
4 Vakuutuksen ehtojen ja maksujen muuttaminen ... 16
5 Korvausten ja muiden etujen määräytyminen ... 18
5.1 Korvausasian elinkaari ... 18
5.2 Korvauksen perusteet ... 22
5.3 Korvausmäärän laskeminen ... 22
5.3.1 Säästöhenkivakuutus ... 22
5.3.2 Kapitalisaatiosopimus ... 23
5.3.3 Eläkevakuutus ... 24
6 Sijoitusvakuutusten verotus ... 26
6.1 Säästämisajan verotus ... 27
6.2 Säästösumman ennenaikainen nostaminen ... 27
6.3 Säästösumman verotus vakuutuksen päättyessä ... 27
6.4 Kuolemantapauskorvauksen verotus ... 28
6.5 Eläkevakuutusten verotus ... 29
7 Takaisinostoarvon suuruus ... 31
8 Valitusten käsittely ja muutoksenhaku ... 32
8.1 Vakuutussopimuksen tekemiseen liittyen ... 32

8.2 Vakuutussopimuksen voimassaoloaikana ... 33
8.3 Korvauksen hakeminen ... 34
8.4 Muutoksenhakuohjeistus, määräajat ja vanheneminen ... 35
9 Pääasialliset lähteet: ... 38

1 Johdanto

Materiaali on tarkoitettu ensisijaisesti Sijoituspalvelualan tutkinnon suorittaville henkilöille. Monisteen tietoja voivat hyödyntää myös muut, jotka tarvitsevat perustietoa syvällisempää tietoa sijoitusvakuutuksista.

Voit materiaalin avulla tutustua tiettyihin sijoitusvakuutusten ominaisuuksiin tarkemmalla tasolla ja perehtyä korvausten sekä taattujen tai takaamattomien etujen määräytymiseen vakuutuksen elinkaaren eri vaiheissa. Materiaalin avulla saat myös käsityksen siitä, millaisia tietoja vakuutuksen tarjoajan pitäisi antaa asiakkaalle vakuutussopimuksen voimassaoloaikana tapahtuvista muutoksista tai miten asiakas voi hakea muutosta vakuutusyhtiön vakuutus- tai korvausasiassa tekemään ratkaisuun. Täältä löydät myös useita esimerkkitapauksia käytännön tilanteissa esiin tulleista ongelmista ja niihin saaduista ratkaista. Materiaali sisältää myös muutamia oppimistehtäviä, joiden avulla voi pohtia sijoitusvakuutukseen liittyviä asioita ja kerrata opittua.

Erityinen painotus on IDD-muutoksissa (laki vakuutusten tarjoamisesta ja vakuutussopimuslakiin tulleet muutokset, jotka ovat olleet voimassa 1.10.2018 alkaen). Materiaalissa on myös otettu huomioon tietosuojalainsäädännön muutokset (GDPR toukokuussa 2018 ja henkilötietolaki 1.1.2019) sekä verotuksessa 1.1.2020 tapahtuneet muutokset.

Sijoitusneuvojan tutkinnon osaamisvaatimusten mukaan tutkinnon suorittajan pitää syvällisesti ymmärtää henkilövakuutusten elinkaari ja korvausten sekä etujen määräytyminen vakuutussopimuksen perusteella. Ammattilaisen on osattava selvittää asiakkaan vakuutustarve ja kertoa muun muassa vakuutuksen tarjoajan saamista vastikkeista, palkkioista tai muista eduista. Hyvään ammattitaitoon sisältyy myös esimerkiksi se, että tunnistetaan eturistiriitatilanteita ja osataan ehkäistä niitä.

2 Vakuutusten tarjoaminen

Vakuutusten tarjoamiseen liittyy asiakkaan vakuutustarpeen arvioiminen ennen kuin hänelle voi tehdä tarjousta hänelle soveltuvista asianmukaisista vakuutuksista. Tietoa pitää antaa erityisesti vakuutuksen kuluista ja riskeistä sekä myös taatuista ja takaamattomista etuuksista. Vakuutusten tarjoamiseen sisältyy se, että asiakasta pitää neuvoa myös vakuutustapahtuman satuttua. Asiakasta ei siis saa jättää oman onnensa nojaan, jos hän kysyy neuvoa korvaustilanteessa.

2.1 Esimerkkejä käytännön elämästä

Käydään ensin läpi muutamia todellisia esimerkkitapauksia tilanteista, joissa asiakas on hakenut muutosta vakuutusyhtiön päätökseen.

Esimerkki Sijoituslautakunnasta: FINE-007739 (18.12.2018)[1]:

- *Asiassa oli kyse vakuutusyhtiön oikeudesta muuttaa sijoitusvakuutuksen ehtoja. Lautakunta totesi vakuutusyhtiön osoittaneen, että sillä oli erityinen syy A:n säästöhenkivakuutuksen ehtojen muuttamiselle. Sopimuksen sisältöä ei ollut muutettu laskuperustekoron määrää, riskiturvan tasoa ja vakuutetulle jo kertyneitä etuja koskevilta osin. Sopimusehtojen muuttaminen on merkinnyt A:n kannalta ainoastaan sitä, ettei hän enää sen jälkeen ole voinut sijoittaa vakuutukseen lisää varoja vallitsevan yleisen korkotason ylittävällä korolla.*
  Lautakunta katsoi, ettei vakuutusyhtiön toteuttama vakuutussäästöjä lisäävien vakuutusmaksujen kieltämistä koskenut ehtomuutos ole merkinnyt sitä, että A:n voimassa olleen säästöhenkivakuutussopimuksen sisältö olisi olennaisesti muuttunut. Asiassa oli kiistaa myös siitä, olisiko vakuutusyhtiön pitänyt hyväksyä A:n hakemus maksusuunnitelman lisäämisestä sopimukseen. Lautakunta katsoi, ettei A:lla ollut yksipuolista oikeutta liittää säästösuunnitelmaa sopimukseen, eikä vakuutusyhtiö ollut velvollinen hyväksymään liittämistä.

Esimerkki Sijoituslautakunnasta: FINE-007837 (6.11.2018):

- *A:lle tehty sijoitusvakuutus oli sinänsä vastannut asiakkaan sijoituskokemusta ja –tavoitteita. Sijoituslautakunta totesi, että keskiriskisenkin sijoittajan kohdalla olennainen vakuutusturvan rajoitus on se, että vakuutuksen hoitopalkkio veloitetaan prosenttiosuutena vakuutusmaksusta. Vakuutusyhtiöllä ei ollut oikeutta periä hoitokuluja täyttä määrää ensimmäisten 5 vuoden ajalta.*
  Sijoitusriskin toteutuminen kuuluu kuitenkin osittain asiakkaan vastattavaksi, koska hänen olisi pitänyt mieltää keskimääräiseen riskinottoon liittyvä tappioriski ja vakuutussopimuksen alkuvaiheen korkeampi kulutaso. Osapuolet olivat käsittelyn aikana päätyneet yksimielisyyteen siitä, että hyvityksen maksaminen asiakkaalle on perusteltua. Lautakunta suositti, että vakuutusyhtiö maksaa hyvityksenä arvioimansa määrän 13.346 euroa. Tuon määrän ja takaisinostoarvon yhteismäärän jälkeen asiakkaan menetys oli 18 % vakuutukseen sijoitetusta pääomasta.
  Asiakkaan esittämät palveluntarjoajien sisäiseen valvontaan, henkilöstön asiantuntemukseen ja muihin vastaaviin toimiluvan ja viranomaisvalvonnan kannalta merkityksellisiin seikkoihin liittyvät yleiset kysymykset jäävät FINEn toimialueen ulkopuolelle. Lautakunta ei ottanut niihin käsittelyssään kantaa, eikä antanut osapuolille määräyksiä yksittäisten sopimussuhteiden järjestämisestä.

Esimerkki Sijoituslautakunnasta: FINE-013811 (6.11.2018):

- *Vakuutusmeklari oli välittänyt asiakkaalle vakuutuksen, jonka perustamismaksuksi oli sovittu 2 % (4 vuoden ajalla) ja henkivakuutusturvan ylläpitoon 0,5 % vakuutusmaksusta. Lautakunta käsitteli asian vakuutusyhtiön ja asiakkaan välisenä, vakuutussopimukseen liittyneenä kiistana. Valittajat olivat väittäneet, ettei vakuutuksenottajalle oltu vakuutusta tehtäessä kerrottu vakuutuksesta perittävistä suurista kuluista. Lautakunta totesi, että vakuutuksenottajalle annetun tuoteselosteen mukaan kulut olisivat olleet 2,3 % perustamiskuluja 4 ensimmäisellä vuodella ja jatkuvana palkkiona 1,0 % vuodessa henkivakuutusturvan ylläpitoon vakuutetun iän vuoksi. Jos hyväksyttäisiin valittajien vaatimukset ja meklarin antamat tiedot jätettäisiin huomioon ottamatta, kulurasitus olisi korkeampi. Vakuutusyhtiöllä ei ollut velvoitetta palauttaa kuluja. Lautakunta ei käsitellyt kysymystä*

[1] Olethan huomannut, kuinka Sijoituslautakunta ja Vakuutuslautakunta nykyisin merkitsevät ratkaisunsa?

siitä, oliko meklariyritys laiminlyönyt tiedonanto- tai muita velvoitteita ja oliko meklariyritys siten velvollinen maksamaan asiakkaalle korvausta.

2.2 Kytkykaupan kielto

Jos vakuutus tarjotaan tavaran tai muun palvelun kuin vakuutuksen kanssa, kuluttajalle on tarjottava myös mahdollisuutta ostaa vakuutus ja tavara tai muu palvelu kuin vakuutus erikseen. Tarjouksen ehtona ei saa olla se, että asiakas tekee vakuutussopimuksen tietyn vakuutusyhtiön kanssa. Vakuutuksen myöntämisen ehtona ei myöskään saa olla se, että asiakas ostaa tietyn tavaran tai muun palvelun kuin vakuutuksen.

Tavara voi olla esimerkiksi älykello ja muu palvelu voi olla esimerkiksi riskienhallintapalvelu. Asiakkaan arvioitavaksi jää, onko vakuutuksen ja tavaran tai muun palvelun kuin vakuutuksen sisältävä tarjous esimerkiksi edullisempi, tuottaako se enemmän lisäarvoa tai onko se helpommin saatavilla kuin vakuutuksen ja tavaran tai muun palvelun ostaminen erikseen.

Kuluttajalle pitää kertoa eri ostamistapojen keskeiset erot ja tiedot kunkin osan kuluista ja veloituksista sekä siitä, miten niiden keskinäinen vaikutus muuttaa riskejä tai vakuutuksen kattavuutta.

Kytkykaupan kielto ei koske kahden tai useamman eri vakuutuslajin tarjoamista ja myymistä yhdessä.

Pohdintatehtäviä:

1. *Voiko pankin asiakaspalvelija vakuutusyhtiön asiamiehenä vaatia asiakasta tekemään asuntoluoton yhteydessä henki- tai sijoitus- taikka lainaturvavakuutuksen?*
2. *Mitä kytkykaupan kielto mielestäsi merkitsee käytännössä? Hallituksen esityksen mukaan kytkykaupan haitallisista vaikutuksista on viitteitä.*

Edellä selostettuja kytkykaupan kieltosäännöksiä ei sovelleta sijoituspalvelun, kuluttajaluoton ja maksutilin yhteydessä. Näihin tilanteisiin soveltuvat säännökset ovat sijoituspalvelulaissa, kuluttajansuojalaissa ja maksupalvelulaissa. Esimerkiksi kuluttajansuojalain 7 luvun 13 a §:n mukaan luoton kytkykauppa on kielletty, eikä vakuutuksen ottamista siis saa asettaa luoton myöntämisen ehdoksi.

2.3 Ristiinmyynti ja yhdistetyt tarjoukset

Yhdistettyjä tarjouksia ja tuotteiden ristiinmyyntiä koskeva asia liittyy muille asiakkaille kuin kuluttajille ja kuluttajaan rinnastettaville asiakkaille tarjottaviin tuotteisiin ja palveluihin.

- Jos vakuutus on päätuote ja tavara tai muu palvelu kuin vakuutus on oheistuote, asiakkaalle pitää kertoa, voiko osat ostaa erikseen.
- Jos vakuutus on oheistuote ja tavara tai muu palvelu kuin vakuutus on päätuote, asiakkaalle pitää tarjota mahdollisuus ostaa päätuote erikseen.

Jos vakuutuksen tai tavaran taikka muun palvelun kuin vakuutuksen voi ostaa erikseen, asiakkaalle pitää antaa riittävä kuvaus sopimuksen tai paketin eri osista sekä tiedot kunkin

osan kuluista ja siitä, miten sopimuksen tai paketin eri osien keskinäinen vaikutus muuttaa riskejä tai vakuutuksen kattavuutta.

Yhdistettyjä tarjouksia ja ristiinmyyntiä koskevia säännöksiä ei sovelleta sijoituspalvelun, kuluttajaluoton ja maksutilin yhteydessä. Samaan tapaan kuin kuluttajakaupassa, näitä tilanteita säännellään erityislainsäädännössä.

2.4 Tuotehallintajärjestelmät

2.4.1 Vakuutusyhtiöt

Vakuutusyhtiön pitää luoda jokaiselle vakuutustyypille sisäinen seuranta- ja hyväksymismenettely. Menettelyn avulla pyritään parantamaan asiakkaiden suojaa ja näiden luottamusta uusia vakuutuksia, vakuutusten muutoksia ja yleisesti vakuutusmarkkinoita kohtaan.

Tuotehallintajärjestelmillä tarkoitetaan vakuutusten hyväksymismenettelyjä. Järjestelmässään vakuutusyhtiö tarkastelee uusia vakuutuksia ja olemassa olevien vakuutusten merkittäviä muutoksia. Vakuutusyhtiöllä tulee olla perusteet vakuutuksen ominaisuuksien ja riskien sekä hyötyjen ja haittojen arvioimiseksi yksilöidyillä kohdemarkkinoilla. Vakuutusyhtiön pitää ymmärtää markkinoimiensa tai tarjoamiensa vakuutusten ominaisuudet. Ominaisuudet on arvioitava säännöllisesti uudelleen. Yleensä riittää kerran vuodessa tapahtuva arviointi. Erityisestä syystä arviointi pitää tehdä useammin. Arvioinnissa otetaan huomioon kaikki tapahtumat, jotka voivat vaikuttaa yksilöityihin kohdemarkkinoihin kohdistuvaan mahdolliseen riskiin.

Vakuutusyhtiön on hyväksymismenettelyssään määritettävä kullekin vakuutukselle **yksilöidyt kohdemarkkinat** ja arvioitava näiden kohdemarkkinoiden kannalta merkitykselliset riskit. Lisäksi vakuutusyhtiön pitää laatia näitä kohdemarkkinoita vastaava **tarjoamissuunnitelma**, eli strategia vakuutusten tarjoamiseksi. Vakuutusyhtiön tulee myös kohtuullisesti toteutettavin toimin tarkistaa, että vakuutuksia tarjotaan määritellyille kohdemarkkinoille suunnitelman mukaisesti.

Pohtimistehtävä: *Millaisia tarjoamissuunnitelmia olet havainnut käytettävän? Millaisia kohdemarkkinoita edustamassasi yrityksessä/vakuutusyhtiössä on määritelty? Oletko tehnyt havaintoja siitä, miten riskit ehkä poikkeavat toisistaan eri kohdemarkkinoilla?*

Kohdemarkkinat on määritettävä riittävän yksityiskohtaisella tasolla. Tarkastelussa on otettava huomioon vakuutuksen luonne, riskit ja monimutkaisuus.

Tuotehallintajärjestelmässä on otettava huomioon liiketoiminnan laatu ja laajuus sekä tarjottavan vakuutuksen ominaisuudet. Sijoitusvakuutuksessa järjestelmän tulee olla yksityiskohtaisempi ja tarkempi kuin yksinkertaisemmissa vakuutuslajeissa. Jossakin tapauksissa voi olla tarpeen määrittää myös ne kohderyhmät, joille vakuutus ei sovi.

Oppimistehtävä. *Tutustu valitsemasi/edustamasi vakuutusyhtiön johonkin avaintietoasiakirjaan. Kenelle kyseinen säästöhenkivakuutus tai kapitalisaatiosopimus on tarkoitettu? Mille kohderyhmälle vakuutusta tarjotaan?*

Vakuutusten hyväksymismenettelyä vakuutusyhtiön pitää käyttää jo ennen kuin vakuutusta markkinoidaan tai tarjotaan asiakkaille. Tuotehallintajärjestelmää, suunnitelmia ja vakuutuksia sekä yksilöityjä kohdemarkkinoita tulee arvioida ja kehittää säännöllisesti. Vakuutusyhtiön tulee siis arvioida, onko vakuutus edelleen kohdemarkkinoiden tarpeiden mukainen ja onko tarjoamissuunnitelma edelleen asianmukainen. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon kaikki tapahtumat, jotka voivat vaikuttaa yksilöityihin kohdemarkkinoihin kohdistuvaan mahdolliseen riskiin.

Vakuutusyhtiön tulee antaa työntekijöiden ja asiamiesten sekä vakuutusmeklareiden saataville riittävät tiedot vakuutuksesta, tuotteiden hyväksymismenettelystä ja yksilöidyistä kohdemarkkinoista.

2.4.2 Asiamiehet ja vakuutusmeklarit

Myös asiamiesten ja vakuutusmeklareiden tulee laatia vakuutusten jakelua ja tarjontaa koskeva kirjallinen suunnitelma. Lisäksi heidän pitää huolehtia siitä, että he saavat vakuutusyhtiöltä kaiken tarpeellisen vakuutusta koskevan informaation.

2.5 Toisen tuottaman vakuutuksen tarjoaminen

Suomessa asiamiehet ja vakuutusmeklarit eivät itse tuota tarjoamiaan vakuutuksia. He tarjoavat vakuutusyhtiöiden tuottamia vakuutuksia, ja heillä on sen vuoksi velvollisuus varmistua siitä, että vakuutusyhtiö on antanut riittävät tiedot vakuutuksesta, tuotteiden hyväksymismenettelystä ja yksilöidyistä kohdemarkkinoista. Sama koskee myös muita vakuutuksen tarjoajia kuin vakuutusedustajia. Jokaisella vakuutuksen tarjoajalla on myös velvollisuus perehtyä vakuutusyhtiöltä saamiinsa tietoihin siten, että hän oppii vakuutuksen ominaispiirteet ja yksilöidyt kohdemarkkinat.

2.5.1 Palvelun laadun turvaaminen kannustinten yhteydessä

Laki asettaa vakuutusyhtiöille ja vakuutusedustajille, jotka tarjoavat sijoitusvakuutuksia, velvollisuuden ylläpitää ammattimaista sekä asiakkaan edun mukaista toimintaa ja eturistiriitoja koskevaa järjestelmää, vaikka ne antaisivat kannustimia muille kuin asiakkaille tai tämän edustajalle taikka saisivat tällaisilta toimijoilta kannustimia. Sijoitusvakuutuksen tarjoajan on kaikissa tilanteissa asetettava etusijalle asiakkaan etu ja säilytettävä palvelun laatu kannustimista huolimatta.

Sijoitusvakuutuksen tarjoajan ulkopuolisilta saamat tai ulkopuolisille tarjotut kannustimet eivät saa vaikuttaa sijoitusvakuutuksen tarjoajan toimintaan siten, että ne heikentävät asiakkaalle tarjottavan palvelun laatua. Kannustimet eivät myöskään saa haitata vakuutuksentarjoajan ammattimaisen ja asiakkaan edun mukaisen toiminnan edellytyksiä.

Kiellettyä on tarjota sellaista sijoitusvakuutusta, joka tarjoamisen ajankohtana tehtävän arvion mukaan johtaa asiakkaan kannalta muuhun lopputulokseen kuin siihen, joka on kyseisessä tilanteessa asiakkaan kannalta paras. Asiamies, joka edustaa tiettyä vakuutusyhtiötä tai tiettyjä vakuutusyhtiöitä, on velvollinen tarjoamaan asiakkaalle sitä sijoitusvakuutusta, joka on asiamiehen edustamien vakuutusyhtiöiden ratkaisuista asiakkaalle paras ot-

taen huomioon myös siihen liitetyistä palveluista ja sijoituskohteista aiheutuvat kulut. Myös vakuutusmeklarin pitää suositella asiakkaan kannalta parasta sijoitusvakuutusta.

Vakuutusmeklari tai asiamies ei siis saa antaa henkilökohtaista suositusta sellaisesta sijoitusvakuutuksesta, joka maksimoi hänen henkilökohtaisen kannustimensa määrän, jos se ei samalla ole asiakkaan vakuutustarpeen täyttämisen kannalta paras ratkaisu.

3 Erityistilanteita elinkaaren eri vaiheissa

3.1 Sopimuksen tekeminen

Katso esimerkiksi Vakuutuslautakunnan ratkaisu VKL 57/09 (22.9.2010).

- *Vuonna 1919 syntynyt vakuutuksenottaja oli tehnyt säästöhenkivakuutussopimuksen vuonna 2001 (erääntymispäivä 31.5.2019), ja maksanut vakuutukseen n. 111.000 euroa. Sijoituskohteisiin tehtiin useita muutoksia. Vakuutuksenottaja kuoli vuonna 2005. Vakuutuslautakunta katsoi, että vakuutusyhtiö oli antanut lain edellyttämät tiedot. Vakuutusyhtiön ei katsottu menetellen virheellisesti vain sillä perusteella, että valittaja olisi saanut vakuutuksenottajan kuoleman jälkeen käyttöönsä enemmän varoja, jos vakuutuksenottaja olisi sijoittanut varojaan johonkin toiseen kohteeseen.*
  Näyttöä ei ollut siitä, että muutokset sopimukseen olisi tehty vastoin vakuutuksenottajan tahtoa. Yksinomaan korkea ikä ei automaattisesti ole osoitus siitä, että henkilön oikeudellista toimintakykyä olisi pidettävä puutteellisena. Sijoituskokemuksen puuttuminen ei merkitse sitä, että sijoitussidonnaisen vakuutuksen tarjoamista olisi pidettävä sopimattomana tai hyvän vakuutustavan vastaisena. Myöskään 95 prosentin kuolemanvaraturvan sisältäneen säästöhenkivakuutuksen tarjoamista vakuutuksenottajalle ei pidetty lain tai hyvän vakuutustavan vastaisena. Vakuutusyhtiö ei ollut velvollinen suostumaan valittajan esittämiin korvausvaatimuksiin.

Useat käytännön esimerkkitapaukset, joista muutamia sisältyy tähän materiaaliin, painottavat sitä, että yleensä tilanteet on hyvä dokumentoida tarkkoine perusteluineen huolellisesti. Tämä korostuu, jos kyse on poikkeuksellisesta tilanteesta. Asiakkaan tahto ja syyt ratkaisulle on helpompi jälkikäteen selvittää niin, etteivät ne synnytä kiistoja vakuutetun omaisten tai muiden edunsaajien kesken.

3.2 Vastuunvalinta sijoitusvakuutuksissa

Sijoitusvakuutuksissa vakuutusyhtiöt ovat käytännössä luopuneet vastuunvalinnasta, koska näissä vakuutuksissa ei puhtaassa muodossaan ole vakuutusyhtiön kannalta riskiä. Vakuutetun pitkä elämä on eläkevakuutuksessa sinänsä riski, mutta tätä vakuutusyhtiö ei erikseen arvioi. Asiakkaan kannalta kuolemisen riski katetaan erillisellä kuolemanvaraturvalla, joka voi olla esimerkiksi 75, 95 tai 100 prosenttia kertyneiden vakuutussäästöjen määrästä. Jos sijoitusvakuutuksessa tehdään henkilön terveydentilan perusteella vastuunvalintaa, se tehdään sen estämiseksi, ettei vakuutuksella spekuloitaisi esimerkiksi verotusmielessä.

Vakuutusyhtiö voi edellyttää vakuutettavalta terveysselvitystä, jos kyse on merkittävistä euromääristä. Jos asiakas hakee esimerkiksi 250.000 euron kertamaksuista sijoitusvakuutusta 105 prosentin kuolemanvaraturvalla, vakuutusyhtiö saattaa edellyttää sitä, että vakuutettavan terveydentila selvitetään. Terveydentilan perusteella vakuutusyhtiö arvioi, tekeekö se asiakkaan haluaman vakuutussopimuksen.

Kapitalisaatiosopimuksessa vastuunvalintaa ei tehdä, koska siinä ei vakuuteta ketään henkilöä.

3.3 Vakuutetun tai edunsaajan muuttaminen

Muissa sijoitusvakuutuksissa kuin kapitalisaatiosopimuksissa on aina **joku henkilö vakuutettuna**. Vakuutettu voi olla vakuutuksenottaja itse tai joku muu henkilö, esimerkiksi vakuutuksenottajan lapsenlapsi tai vanhempi, sisar, aviopuoliso tai muu kuin lähiomainen (esimerkiksi avopuoliso). Säästöt palautetaan, jos vakuutettu elää sovittuna aikana. Vakuutuksenottaja voi yleensä itse nostaa säästönsä jo ennen sovittua nostoaikaa.

Vakuutettua ei yleensä voi vaihtaa henkilövakuutuksissa, koska vakuutettu on vakuutettava kohde. Vakuutusyhtiö haluaa pidättää itselleen oikeuden ratkaista vakuutusturvan myöntäminen ja sen edellytykset, eikä sopimuksessa vakuutettuna olevaa henkilöä sen vuoksi yleensä voi vaihtaa. Jos vakuutuksenottaja haluaa tehdä vakuutuksen toisen henkilön hyväksi, se tapahtuu tekemällä uusi vakuutussopimus, eikä voimassaolevan vakuutuksen vakuutettua vaihtamalla. Jos vakuutuksenottaja ei enää halua pitää vakuutusta aikaisemmin nimetyn vakuutetun hyväksi voimassa, hän voi irtisanoa sopimuksen ja nostaa takaisinostoarvon.

Vakuutuksenottajan keskeisimpiä oikeuksia on määrätä **vakuutuksen edunsaaja**. Edunsaaja on joku muu kuin vakuutuksenottaja itse tai vakuutettu. Eläkevakuutuksessa edunsaajaa voidaan kutsua myös eläkkeensaajaksi. Edunsaaja voi olla ihminen tai useat ihmiset taikka yritys, yhteisö tai jonkun henkilön kuolinpesä.

Edunsaajan oikeus ennen vakuutustapahtumaa on ns. piilevä oikeus. Vakuutuksenottaja voi muuttaa edunsaajamääräystä tarkoituksenmukaisemmaksi, kun olosuhteissa, joita silmällä pitäen määräys on annettu, tapahtuu muutoksia. Edunsaajasta tulee kuitenkin vakuutuksen omistaja, jos vakuutuksenottaja, joka ei ole samalla vakuutettu, kuolee ennen vakuutustapahtuman sattumista.

Jos vakuutuksesta on annettu peruuttamaton edunsaajamääräys, vakuutuksen panttaaminen tai omistajan vaihtaminen edellyttää edunsaajan suostumusta. Näistä toimista pitää myös ilmoittaa vakuutusyhtiölle kirjallisesti, jotta toimenpide tehoaa myös vakuutuksenottajan velkojiin nähden.

Ota huomioon, että kun sijoitusvakuutusten perintöverotusta koskevat säännökset muuttuivat 1.1.2018, kannattaa asiakkaita pyytää tarkistamaan nykyiset edunsaajamääräykset kaikissa henkilövakuutuksissa. Esimerkiksi puolison ja muiden lähiomaisten osalta voi olla merkityksellistä se, miten edunsaaja nimetään, koska nyt vakuutussopimuksen perusteella maksettavat korvaukset ovat perinnönsaajalle perintöverotettavaa varallisuutta.

Toinen konkreettinen tilanne, jossa edunsaajan tarkistaminen on erittäin tärkeä, liittyy vakuutettuna olevan lapsen edunsaajaan. Jos lapsen vanhemmat eroavat, ja edunsaajaksi on merkitty lapsen vanhemmat, vakuutuskorvaus jaetaan isän ja äidin kanssa tasan. Jos

on tarkoitus, ettei korvausta maksettaisi sille vanhemmalle, joka eron jälkeen ei ole lapsen huoltaja, edunsaajamääräystä kannattaa muuttaa halutun mukaiseksi.

3.4 Vakuutuksen panttaaminen tai omistajan vaihtuminen

Henkilövakuutusta voi käyttää korvaustilanteiden lisäksi muun muassa panttaamalla vakuutuksen tai nostamalla vakuutusta vastaan lainaa tai nostamalla takaisinostoarvon (kokonaan tai osaksi) kesken vakuutusajan. Vakuutuksen omistajakin voi vaihtua. Kaikista näistä tilanteista on hyvä olla perillä, jos/kun asiakas kyselee mahdollisuuksiaan hyödyntää sijoitusvakuutustaan ennen vakuutuskauden päättymistä.

Vakuutuksenottaja voi luovuttaa henkivakuutuksen toiselle tai **pantata**[2] siihen perustuvan oikeuden. Luovutus tai panttaus sitoo vakuutuksenottajan velkojia, kun siitä on ilmoitettu vakuutusyhtiölle. Jotta vakuutus hyväksytään pantiksi, sillä pitää olla taloudellista merkitystä ja pantin tulee olla realisoitavissa, jos sillä turvattava sitoumus jää hoitamatta. Esimerkiksi, jos pantiksi otetaan eläkevakuutus, pitää varmistaa, että vakuutuksen voi myydä takaisin vakuutusyhtiölle eli että sillä on takaisinostoarvoa.

Jos vakuutuksenottaja on antanut peruuttamattoman edunsaajamääräyksen, vakuutuksen luovuttaminen tai panttaaminen edellyttää sitoumuksen saaneen edunsaajan suostumusta.

Kun vakuutukseen perustuva oikeus on pantattu, panttioikeuden haltijan suostumus tarvitaan takaisinostoon, vakuutuskirjalainan ottamiseen tai muuhun panttioikeuden haltijan oikeutta rajoittavaan toimenpiteeseen.

Vakuutuskirjalainasta[3] on kyse tilanteessa, jossa henkivakuutusyhtiö myöntää vakuutuksenottajalle lainaa vakuutuksen takaisinostoarvoa vastaan, jolloin lainan vakuudeksi ei välttämättä tarvita muita vakuuksia. Lainasta vakuutuksenottaja maksaa korkoa, mutta sitä ei yleensä lyhennetä laina-aikana. Takaisinostoarvon lisäksi vakuutuksessa pitää olla kuolemanvaraturvaa ja vakuutuksen päättyessä maksettava säästösumma.

Vakuutuksen omistusoikeuden siirtäminen merkitsee sitä, että uusi henkilö – ihminen, yritys tai muu yhteisö – tulee käyttämään vakuutukseen perustuvia vakuutuksenottajan oikeuksia. Vakuutuksen uusi omistaja voi muuttaa edunsaajaa, tehdä vakuutukseen muita muutoksia, lopettaa vakuutuksen tai myydä sen vakuutusyhtiölle ja nostaa takaisinostoarvon.

Jos vakuutuksessa on peruuttamaton edunsaajamääräys, luovuttamiseen pitää saada edunsaajan suostumus. Edunsaajasitoumus rajoittaa myös uuden omistajan oikeuksia samalla tavoin kuin aikaisemmankin omistajan.

Omistusoikeuden siirrosta pitää ilmoittaa vakuutusyhtiölle kirjallisesti, jotta siirto saisi laillisen vaikutuksen kolmansiin osapuoliin nähden.

---

[2] Panttaus tarkoittaa sitä, että vakuutuksenottaja antaa vakuutuksen tarkoittaman etuuden oman tai toisen henkilön (tai yrityksen tai yhteisön) rahamääräisen tai muun sitoumuksen täyttämisen vakuudeksi. Jos velallinen ei kykene täyttämään sitoumustaan, esimerkiksi maksamaan velkaansa, pantti voidaan käyttää tämän vastuun kattamiseen. Pantti annetaan velkojalle.

[3] Vakuutuskirjalainoja ei nykyisin enää käytetä paljonkaan, mutta tällainenkin instrumentti on hyvä tuntea.

Omistusoikeus henkivakuutuksessa siirtyy edunsaajalle[4], jos vakuutuksenottajana on ollut joku muu kuin vakuutettu ja vakuutuksenottaja kuolee.

3.5 Kapitalisaatiosopimuksen erityispiirteitä

Kapitalisaatiosopimus on luonteeltaan ns. pääoman takaisinmaksusopimus, jossa ei ole vakuutettua henkilöä lainkaan. Kapitalisaatiosopimuksessa kuolevuudella ei ole merkitystä, koska siinä ei ole vakuutettuakaan. Kapitalisaatiosopimusta ei tehdä elämän eikä kuoleman varalta.

Kapitalisaatiosopimukset ovat aina määräaikaisia. Ne voivat olla kertamaksuisia tai jatkuvamaksuisia, perustekorkoisia tai sijoitussidonnaisia. Niihin ei sisälly minkäänlaista riskisummaa.

Pääasiallinen kohderyhmä ovat alkujaan olleet yritykset ja yhteisöt, joille sijoituksen suuri koko antaa mahdollisuuden edulliseen kuormitusmalliin. Nykyisin käytetään yleensä sijoitussidonnaisia kapitalisaatiosopimuksia, joissa yritys tai yhteisö voi ilman välittömiä veroseuraamuksia vaihtaa rahastoja, ja näin säästää omia hallinnollisia kulujaan.

Vakuutusyhtiöt tekevät nykyisin kapitalisaatiosopimuksia paljon myös yksityishenkilöiden kanssa. Vakuutusyhtiön kannalta kapitalisaatiosopimukset ovat yksinkertaisempia, kun niissä ei tarvitse kiinnittää huomiota vakuutetun ikään, kuolevuuden vaikutukseen tuotossa tai erilaisten edunsaajamääräysten merkitykseen.

Kapitalisaatiosopimuksen perusteella sijoittajalle kertynyt tuotto verotetaan pääomatulona veronalaista pääomatuloa koskevan yleissäännöksen perusteella.

3.6 Maksuihin, säästöihin ja kuluihin liittyviä asioita

Esimerkkejä Vakuutuslautakunnasta:

VKL 310/12 (6.11.2013)

- *Asiakas on tyytymätön ottamastaan säästöhenkivakuutuksesta perittyjen kulujen ja toimenpide- sekä lunastuspalkkioiden määrään. Kysymys on siitä, mitä osapuolten kesken on sovittu palkkioista ja siitä, oliko vakuutusyhtiö täyttänyt tiedonantovelvollisuutensa sopimuksen ominaisuuksista ja perittäväksi tulevista maksuista. Lautakunta katsoi, että tuoteselosteeseen ja hinnastoon normaalilla huolellisuudella perehtyessään asiakkaan on täytynyt olla perillä siitä, että vakuutusyhtiö tulisi perimään hinnastosta ilmenevät kuormitus- ja hoitopalkkiot sekä kuolemanvaraturvan maksun ja että säästöjen takaisinostotilanteessa perittäisiin erillinen 1 prosentin lunastuspalkkio ja toimenpidepalkkio. Tuoteselosteessa oli myös erikseen mainittu, ettei vakuutusyhtiö ole vastuussa tuoton vaihtelusta eikä arvonkehityksestä.*
  Lautakunta on vakuutuksen hoidon osalta todennut lisäksi, että palvelu, jossa vakuutusyhtiö tai sen asiamiehenä toimiva pankki seuraisivat vakuutuksenottajan sijoitussidonnaiseen vakuutukseen valitsemien rahastojen kehitystä ja antaisivat niiden suhteen oma-aloitteisesti toimenpide-ehdotuksia, ei tavanomaisesti kuulu

[4] Vakuutussopimuslain 47 §:n 4 momentti.

sijoitussidonnaisiin vakuutuksiin tai yleensäkään rahastosijoittamiseen. Asiakas ei ole erikseen sopinut tällaisesta poikkeuksellisesta palvelusta. Lautakunta katsoi, etteivät vakuutusyhtiö tai sen asiamiehenä toiminut pankki olleet laiminlyöneet niille lain ja vakuutussopimuksen perusteella ennen sopimuksen tekemistä tai vakuutussopimuksen voimassaoloaikana kuuluneita velvollisuuksia. Vakuutusyhtiö ei ollut velvollinen suostumaan asiakkaan vaatimukseen 3.050 euron toimenpide- ja lunastuspalkkion palauttamisesta.

VKL 676/05:

- *Asiassa oli kysymys henkivakuutusyhtiön oikeudesta tehdä sopimukseen muutoksia. Keskeinen kysymys oli korkotason muuttumista koskeva peruste muutokselle. Lautakunta katsoi, että korkotason aleneminen ja erityisesti korkotason jääminen pitkäaikaisesti kysymyksessä olevien vakuutussopimusten myöntämisajan korkotasoa merkittävästi alhaisemmaksi, on ollut vakuutusyhtiölle vakuutussopimuslain 20 §:n 3 momentin mukainen peruste säästöhenkivakuutuksen ehtojen muuttamiselle.*
  Asiassa oli kysymys myös niin sanotusta ehtomuutosten ketjuttamisesta peräkkäisinä vakuutusmaksukausina. Lautakunta tarkasteli muutoksia kokonaisuutena ja arvioi niiden vaikutusta muutoksen olennaisuuteen alkuperäiseen sopimukseen verrattuna. Kyseisten muutosten ei tässä tapauksessa katsottu merkinneen sopimuksen olennaista muuttumista. (Ratkaisu selostettu FINEn 29.11.2013 päivätyssä koosteessa: Vapaaehtoisen vakuutuksen vakuutusmaksun ja muiden sopimusehtojen muuttaminen.)

VKL 151/10 (26.10.2011):

- *Vapaaehtoisen eläkevakuutuksen ehtojen muuttaminen ja rahastojen vaihtaminen: Rahastojen vaihtaminen ei tarkoita vakuutussopimuksen ehtojen muuttamista, ja vakuutusyhtiöllä oli oikeus siirtää säästöt toiseen rahastoon, kun vakuutukseen liitetty rahasto oli poistunut valikoimasta.*
  Menettelystä rahastoja siirrettäessä ei ollut vakuutusehdoissa mitään mainintoja. Vakuutuksenottajan kannalta sijoitusvakuutuksen olennainen ominaisuus on nimenomaan mahdollisuus valita vakuutussäästöille vakuutuksenottajan omiin tavoitteisiin ja riskinkantokykyyn nähden sopivat sijoituskohteet.
  Vakuutusyhtiön oikeuteen tehdä ilman vakuutuksenottajan myötävaikutusta muutoksia sijoituskohteisiin on lähtökohtaisesti suhtauduttava pidättyvästi. Periaatetta vastaava määräys sisältyy vakuutusmaksujen sijoittamista koskevaan ehtokohtaan, jonka mukaan, jos vakuutuksenottajan haluamaa vakuutusmaksujen sijoittamista ei jostain syystä voida toteuttaa eikä vakuutuksenottajaa tavoiteta sijoitusohjeen muuttamiseksi, maksu sijoitetaan vakuutuksenottajan määräämille muille rahastotileille. Jos määräyksessä ei ole muita rahastotilejä, maksu siirretään ehtokohdan mukaan korottomalle tilille. Lautakunta katsoi, ettei vakuutusyhtiöllä ollut vakuutussopimuksen ehtoihin tai vakuutuksenottajan passiivisuuteen perustuvaa oikeutta oma-aloitteisesti siirtää vakuutussopimuksiin valitussa GAP rahastossa olleita varoja matalaksikaan katsottua sijoitusriskiä sisältäneeseen EPA rahastoon. Vakuutusyhtiön olisi tullut siirtää vakuutussäästöt vakuutusehdoissa vastaavankaltaisen tilanteen varalta määrätylle korottomalle tilille odottamaan vakuutuksenottajan antamia ohjeita.
  Asiakkaalle oli syntynyt reklamaatiovelvollisuus vakuutusyhtiötä kohtaan, koska vakuutusyhtiö oli lähettänyt hänelle useita ilmoituksia rahastojen siirrosta. Hänen olisi tullut kohtuullisessa ajassa ilmoittaa, ettei hän pidä vakuutusyhtiön toteut-

tamaa siirtoa sopimuksen mukaisena. Lautakunnan käsityksen mukaan rahaston arvonalennukset olivat tapahtuneet vasta vuoden 2008 kuluessa, minkä vuoksi vakuutusyhtiö ei virheellisestä menettelystään huolimatta ollut velvollinen korvaamaan asiakkaan vaatimia summia.

3.7 Sopimukseen sisältyvän edun ulosmittaus

Ulosmittaus on erityistäytäntöönpanoa. Sijoitusvakuutuksissa ulosmittaus on sallittu vain vakuutuksenottajan velasta, ei vakuutetun tai edunsaajan velasta. Kun vakuutussumma on tullut maksettavaksi tai ensimmäinen eläke-erä on erääntynyt, ulosmittausta ei voi enää tehdä vakuutuksenottajan velasta.

Ulosmittausta ei saa tehdä kummankaan puolison velasta[5], jos henkivakuutuksessa on vakuutettuna vakuutuksenottaja itse tai hänen puolisonsa. Edellytyksenä ulosmittauksen rajoittamiselle on se, että vakuutuksen ottamisesta on kulunut yli 5 vuotta ja vakuutusmaksuja on sovittu maksettavaksi vähintään 10 vuotta, eikä vakuutuksen maksusuunnitelmaa ole sanottavasti ylitetty.

Esimerkkitapaus KKO:2013:24

- *A:n 4.7.1997 ottama henkivakuutus ulosmitattiin 16.4.2010 rikokseen perustuvaa vahingonkorvaussaatavaa koskevan tuomion perusteella. Koska vakuutuksen ottamisesta oli ulosmittausta toimitettaessa kulunut enemmän kuin 10 vuotta, sitä ei olisi vakuutussopimuslain 54 §:n 1 momentin 1 kohdan (543/1994) mukaan saanut ulosmitata. Merkitystä ei ollut sillä, että henkivakuutus oli jo 6.9.2005 pantu vakuustakavarikkoon sanotun vahingonkorvausvelan perimisen turvaamiseksi. Ulosmittaus kumottiin*.

Ulosmittauksen käytännön merkitystä vähentää se, että vakuutusehdot voivat estää pääoman realisoimisen, kuten yleensä yksityishenkilöiden eläkevakuutuksissa. Myös peruuttamaton edunsaajamääräys heikentää ulosmittauksen vaikutusta. Tehokkaampi keino velan perimiseksi on hakea velallinen konkurssiin.

Erääntynyt vakuutussumma tai eläke voidaan ulosmitata edunsaajan (vakuutetun) velasta ja näin saada varoja velkojien saatavien maksamiseen.

3.8 Velallisen konkurssi ja sijoitusvakuutukset

Konkurssi on yleistäytäntööpanoa. Kun velallinen asetetaan konkurssiin, hänen velkojansa ryhtyvät selvittämään kaikki velat ja varat sekä käyttämään velkojen maksuun velallisen omaisuutta niin pitkälle kuin sitä riittää.

Konkurssipesään kuuluu vain sellainen omaisuus, joka voitaisiin ulosmitata. Tällä perusteella esimerkiksi yli 10 vuotta sitten otettu vakuutus, jossa vakuutuksenottaja on itse vakuutettuna, ei kuulu konkurssipesään. Jos vakuutuksesta on annettu peruuttamaton edunsaajamääräys, vakuutukseen perustuva oikeus voidaan ulosmitata vakuutuksenottajan veloista, ja se kuuluu siten myös tämän konkurssipesään.

---

[5] Poikkeuksen tekevät elatusvelvollisuutta koskevat velat, joita voidaan ulosmitata.

Kohtuuttoman suurten vakuutusmaksujen palauttamisesta on vakuutussopimuslaissa säännökset. Konkurssipesä voi vaatia, että 3 vuoden aikana ennen konkurssin alkamista vakuutukseen maksetut vakuutusmaksut, jotka eivät ole olleet kohtuullisessa suhteessa vakuutuksenottajan oloihin ja varoihin, palautetaan. Säännöksen taustalla on ajatus siitä, ettei velallinen voi vararikon uhatessa siirtää varoja vakuutuksen kautta velkojien ulottumattomiin. Palautettava määrä on enintään takaisinostoarvo.

Esimerkki konkurssiin menneen yrityksen ottamasta eläkevakuutuksesta. Vakuutuslautakunta VKL 508/15 (24.5.2017)

- *Kysymys oli siitä, onko vakuutuksenottajayrityksen A Oy:n konkurssipesällä oikeus ostaa takaisin vapaaehtoiset eläkevakuutukset, joissa B ja C olivat vakuutettuja. Konkurssipesä oli myös ilmoittanut edunsaajamääräysten muuttamisesta. Lautakunta katsoi, ettei asiassa ollut esitetty selvitystä siitä, että konkurssipesälle olisi syntynyt tarkasteltavia vakuutuksia koskeva takaisinostoperuste. Eläkevakuutuksen takaisinosto on mahdollista tehdä vain vakuutussopimuslain ja vakuutusehtojen tarkoittamissa tilanteissa, joista ei ollut asiassa esitetty selvitystä. Edunsaajamääräyksen osalta lautakunta totesi, että eläkevakuutuksella kartutetaan edunsaajan asemassa olevalle vakuutetulle eläketurvaa. Eläkettä maksetaan kuukausittain etukäteen sovittuna eläkeaikana, jos vakuutettu elää. Eläke suoritetaan siten vakuutetulle. Lautakunta katsoi, ettei vakuutuksenottajalla ole oikeutta määrätä eläke-etuuden saajaksi muuta henkilöä kuin vakuutetun. Kuolintapauskorvauksen osalta vakuutuksenottajan oikeutta edunsaajan määräämiseen ei ole rajoitettu sopimusehdoissa. Lautakunta ei suosittanut muutosta vakuutusyhtiön päätökseen, jossa se oli kieltäytynyt takaisinostoarvojen maksamisesta. Lisäksi lautakunta totesi, ettei konkurssipesä voi määrätä eläke-etuuksien edunsaajaksi vakuutettujen sijasta muuta henkilöä.*

3.9 Esimerkkitapauksia

Korkeimman oikeuden ratkaisu (, jota ei tässä tarkemmin selosteta):

- KKO:2011:5_Tiedot_kokeneelle_sijoittajalle.

Vakuutus-, arvopaperi- ja sijoituslautakunnan ratkaisuja:

VKL 669/11 (21.3.2013)

- *Asiassa oli kyse sijoitussidonnaisen säästöhenkivakuutuksen ja eläkevakuutuksen kuluista annetuista tiedoista. Asiakas on valituksessaan todennut muun muassa, että käytännössä ei ole mitenkään mahdollista lukea kapulakielisiä tekstejä virkailijan puhuessa, sekä ettei asiakkaalle tule mieleen, mitä allekirjoitus loppujen lopuksi merkitsee. Hän ei ole voinut kuvitellakaan, että samasta vakuutuksesta otetaan kuluja joka käänteessä. Hän ei itse pysty määräämään, mihin rahastoon kannattaa sijoittaa. Ensin hänelle sanottiin, että nyt ei kannata tehdä mitään, ja myöhemmin sanottiin, että silloin olisi kannattanut tehdä varainhoitosopimus. Lautakunta katsoi, että jos myöhempi erimielisyys sopimuksen sisällöstä johtuu olennaisesti vain siitä, ettei sopijapuoli ollut riittävästi perehtynyt sopimukseen ennen allekirjoittamista, vastuu syntyneestä tilanteesta kuuluu perehtymisvelvollisuutensa laiminlyöneelle. Jos asiakas ei pysty huolellisesti tarkastamaan sopimusasiakirjan sisältöä ennen sen allekirjoittamista, hänen tulee pidättäytyä allekirjoittamisesta. Vakuutusyhtiö ja sen edustajat eivät olleet menetelleet tavalla,*

joka perustaisi asiakkaalle oikeuden saada korvausta eläkevakuutuksen aiheuttamasta sijoitustappiosta tai palautusta säästöhenkivakuutuksen maksuista. Jos asiakas ei ollut tutustunut hänelle annettuihin asiakirjoihin, hänen ei olisi pitänyt allekirjoittaa niitä lainkaan.

Arvopaperilautakunta (APV) 2/15 (28.9.2015),

- *Arvopaperilautakunnassa käsitellyssä asiassa oli kysymys siitä, oliko vakuutusyhtiö täyttänyt tiedonantovelvollisuutensa. Asiakas oli ottanut yhteyttä yhteyshenkilöönsä ajatuksella tehdä sijoitusvakuutus, mutta hän päätyi tekemään myös riidanalaisen täyden valtakirjan omaisuudenhoitosopimuksen, jonka puitteissa varoja sijoitettiin kiinteistörahastoon noin 34.000 euroa.*
  Lautakunta katsoi, ettei palveluntarjoaja ollut näyttänyt täyttäneensä asiakasta koskevaa selonottovelvollisuuttaan eikä tarjoamaansa sijoituspalveluun liittyvää tiedonantovelvollisuuttaan. Sijoitusten riittävä hajauttaminen on riskinhallinnan selkäranka ja nimenomaan vähäisestä hajautuksesta aiheutuvaan riskiin olisi pitänyt kiinnittää asiakkaan huomiota. Lautakunta piti uskottavana asiakkaan kertomusta siitä, ettei hän olisi hyväksynyt rahastoa salkkuunsa, jos hänelle olisi kerrottu, että omaisuudenhoitosalkku oli merkittävässä määrin sidoksissa vain yhteen nimenomaiseen vuokralaiseen. Lautakunta piti asiakkaan esittämää summaa korvauskelpoisen vahingon määränä ja suositti, että vakuutusyhtiö hyvittää asiakkaalle rahaston lunastuksen jälkeen saadun ja siihen sijoitetun varallisuuden erotuksen määrän korkoineen ja palauttaa palvelusta perimänsä kulut.

Sijoituslautakunnan ratkaisu: FINE-004540 (19.4.2018)

- *Suositeltu keskiriskinen sijoitusvakuutus ei ollut matalariskisen asiakkaan edun mukainen. Kuluista ei oltu annettu lain edellyttämiä tietoja. Asiakkaan tavoitteiksi oli asiakirjoissa mainittu keski-riski, verotehokas sijoitusympäristö ja perintöverosuunnittelu, tuotto tulevaisuudessa ja oman elämän turvaaminen. Vakuutukseen oli tehty eri vaiheissa useita muutoksia, ja jokaisen kohteen vaihdon yhteydessä veloitetut merkintä- ja muut palkkiot ovat vähentäneet asiakkaalle jäävää tuottoa. Sijoituskohteiksi oli ehdotettu sertifikaateja, sijoituswarrantteja ja autocall combo –kuponkeja sekä hedge-rahastoja. Lautakunnan arvioitavaksi tuli muun muassa kysymys siitä, oliko vakuutus sijoituskohteineen asiakkaan sijoitustavoitteita vastaava ja muuten hänelle soveltuva sijoitusvaihtoehto, ja oliko vakuutuksesta ja siihen liitetyistä sijoituskohteista annettu asiakkaalle asianmukaiset tiedot. Lautakunta katsoi, että sijoitussidonnainen henkivakuutus ei ollut asiakkaalle perusteltu vaihtoehto, ja että korkeariskiset sertifikaatit ja muut strukturoidut tuotteet eivät soveltuneet asiakkaalle. Muidenkaan ehdotettujen kohdevaihtoehtojen osalta ei ollut selvitetty, että ne olisivat olleet asiakkaan edun mukaisia. Lautakunta totesi kuitenkin myös, ettei asiakas ilmeisesti ollut tutustunut huolellisesti saamiinsa esitemateriaaleihin ja erilaisten ilmoituslomakkeiden sisältöön. Hän oli siten osaltaan laiminlyönyt huolellisuusvelvoitettaan. Korkeimman oikeuden ennakkopäätökseen KKO:2015:93 viitaten lautakunta kuitenkin katsoi, että asiakkaan on tullut voida luottaa siihen, että hän saa palveluntarjoajalta olennaiset, asianmukaiset tiedot sijoitusvakuutuksesta ja siihen liitettävistä sijoituskohteista. Asiassa ei ole perusteita jättää sijoituksen tappiota osaksikaan asiakkaan vastuulle. Lautakunta suositti, että vakuutusyhtiö hyvittää asiakkaalle hänen vakuutukseen sijoittamansa alkuperäisen pääoman täysimääräisenä, kun asiakas esittää vakuutusyhtiölle takaisinostopyynnön.*

Sijoituslautakunnan ratkaisu: FINE-007425 (19.4.2018)

- *Lojaliteettivelvollisuus ja hyvä vakuutustapa. Asiakkaan sijoitusprofiili ja vakuutuksen soveltuvuus. Asiakas oli sijoittanut vakuutukseen 40.000 euroa. Lautakunta katsoi, että vakuutussopimuslain mukaisten selonotto- ja tiedonantovelvoitteiden lisäksi asiassa on tarkasteltava asiantuntevan finanssipalveluntarjoajan sopimusoikeudellista neuvontavelvoitetta. Sen mukaan vakuutuksenantajan ja sen puolesta toimivan asiamiehen on tullut sijoitussidonnaista vakuutusta tarjotessaan ja sopimuksen voimassa ollessa sijoituskohteiden vaihtoa esitellessään varmistua siitä, että vakuutussopimus ja siihen suositellut muutokset ovat olleet asiakkaan edun mukaisia. Samalla palveluntarjoajan on muutenkin tullut toimia sopimusoikeudellisen lojaliteettiperiaatteen ja hyvän vakuutustavan mukaisesti etenkin, kun asiamiehen ja vakuutusyhtiön asiakkaalta perimät erilaiset kulut ja palkkiot voivat johtaa eturistiriitojen muodostumiseen, ja asiakkaalle oli suositeltu asiamiesyrityksen itsensä tarjoamia sijoituskohteita. Palveluntarjoajalla on näyttövelvollisuus siitä, että se oli menetellyt huolellisesti.*
  Lautakunta totesi myös, että erityisesti matalariskisen asiakkaan kohdalla sopimusehto, jonka mukaan hoitopalkkio lasketaan vähintään vakuutusmaksun määrästä sijoituskohteen arvonalentumasta riippumatta, on hyvän tavan vastainen sopimusehto. Kyseinen laskentatapa on omiaan jouduttamaan sijoitusten matalasta tuottotasosta johtuvaa sijoitetun pääoman vähenemistä ensimmäisten vuosien aikana jopa siten, että se voi synnyttää vakuutuksessa pääomaa alentavan negatiivisen kierteen, josta matalariskisten sijoituskohteiden odotettavissa olevilla tuotoilla ei voi toipua moneen vuoteen.
  Lautakunta katsoi, ettei sijoitussidonnainen henkivakuutus ollut kulutasonsa vuoksi matalariskiselle sijoittajalle perusteltu vaihtoehto. Suositeltujen yhdistelmärahastojen, korkeakorkoisten sertifikaattien ja muiden strukturoitujen tuotteiden osalta lautakunta katsoi, etteivät ne soveltuneet asiakkaalle. Palveluntarjoaja ei myöskään ollut osoittanut antaneensa asiakkaalle asianmukaisia tietoja kuluista ja riskeistä ennen sopimuksen tekoa eikä sopimusaikana ennen ehdotettujen sijoitusmuutosten tekemistä.
  Asiakas oli osaltaan laiminlyönyt huolellisuusvelvoitettaan, kun ei ollut tutustunut saamiinsa aineistoihin huolellisesti. Asiakkaan on kuitenkin tullut voida luottaa siihen, että hän saa palveluntarjoajalta olennaiset, asianmukaiset tiedot sijoitusvakuutuksesta ja siihen liitettävistä sijoituskohteista. Asiassa ei ole perusteita jättää sijoituksen tappiota osaksikaan asiakkaan vastuulle. Lautakunta suositti, että vakuutusyhtiö korvaa asiakkaalle riidanalaisen määrän noin 13.115 euroa.

Esimerkki Vakuutuslautakunnasta: VKL 630/06 (8.2.2007)

- *Kertamaksuiseen ja korkosidonnaiseen säästöhenkivakuutukseen sisältyneen 95 prosentin kuolemantapausturvan edunsaajamääräyksessä oli viitattu testamenttiin. Asiakas katsoi, että perintöriita oli aiheutunut siitä, ettei edunsaajamääräyksen sisältö ollut selkeä. Vakuutusyhtiölle noin 2 kuukauden kuluttua vakuutuksenottajan kuoleman jälkeen tulleessa ilmoituksessa oli pyydetty, ettei vakuutuskorvausta maksettaisi ennen asian lopullista selvittämistä. Tuolloin oli käynyt epäselväksi, minkä määräisenä ja keille vakuutuskorvaus oli maksettava edunsaajamääräyksen perusteella. Vakuutusyhtiö oli tallettanut kuolintapauskorvauksen lääninhallitukseen (nykyisin talletetaan aluehallintovirastoon).*
  Lautakunta totesi, että edunsaajamääräys on yksipuolinen, vastikkeeton ja kuolemanvarainen oikeustoimi. Vakuutuksenottaja voi ilmoittaa edunsaajan haluamallaan tavalla. Vakuutusyhtiö ei voi kieltää testamentin mainitsemista, koska se

merkitsisi puuttumista vakuutuksenottajan tahtoon. Vakuutusyhtiön edustajalla ei ollut aihetta epäillä, etteikö vakuutuksenottaja olisi ollut selvillä, mitä hän oli testamentissaan määrännyt. Vakuutusyhtiön ei ollut osoitettu menetelleen huolimattomasti, kun edunsaajamääräys oli kirjattu testamenttiin.
Vakuutuskorvauksen tallettamista koskevilta osin lautakunta katsoi, että vakuutusyhtiöllä oli ollut oikeus käyttää mahdollisuutta tallettaa korvaus, mikä merkitsee sitä, ettei vakuutusyhtiölle synny velvollisuutta maksaa viivästyskorkoa. Lautakunta katsoi, ettei vakuutusyhtiöllä ollut velvollisuutta korvata asiakkaan vaatimia oikeudenkäynti- tai muita asian hoitamisesta aiheutuneita kuluja tai viivästyskorkoa vakuutuskorvaukselle.

4 Vakuutuksen ehtojen ja maksujen muuttaminen

***Pohdintatehtävä**: Kuinka usein käytännön asiakaspalvelutilanteessa tulee asiakkaan kanssa puheeksi vakuutusyhtiön oikeus tehdä ehto- ja maksumuutoksia? Kumpi osapuoli ottaa asian esille, jos siitä syntyy keskustelua?*

Vakuutusyhtiön oikeutta muuttaa henki- tai sijoitusvakuutuksen sopimusehtoja ja/tai vakuutusmaksuja on rajoitettu lainsäädännössä merkittävästi. Vakuutusehdoissa pitää ensinnäkin yksilöidä muutosperusteet. Vakuutetun henkilön terveydentilan vuoksi muutoksia ei saa tehdä.

Muutosmenettelyn osalta todettakoon, että vakuutusehdoissa ja vakuutuskirjassa pitää olla maininta siitä, että vakuutusyhtiöllä on oikeus muuttaa ehtoja ja maksuja vakuutuksen sovitun voimassaoloajan eli vakuutuskauden aikana. Vakuutusyhtiön pitää ilmoittaa, miten ehdot ja maksut muuttuvat, myös siinä tapauksessa, että muutos perustuu ehdoissa oleviin tekijöihin (kuten indeksiin). Käytännössä on edellytetty, että vakuutusyhtiö ilmiottaa aikaisemman ja uuden maksun. Muutoksesta ilmoittamisen yhteydessä vakuutusyhtiön pitää myös mainita vakuutuksenottajan oikeudesta irtisanoa sopimus, jos hän ei hyväksy muutoksia.

Vakuutusmaksuja ja muita sopimusehtoja vakuutusyhtiö voi muuttaa, jos muutokseen on erityistä syytä. Tällainen syy voi olla yleinen vahinkokehitys tai korkotason muutos, eikä sopimuksen sisältö saa muuttua olennaisesti, mikä tarkoittaa sitä, että seuraavien kahden edellytyksen tulee toteutua samalla kertaa

1. muutokselle pitää olla erityiset syyt
2. vakuutussopimuksen olennainen sisältö ei saa muuttua.

Yleisellä vahinkokehityksellä tarkoitetaan kuolevuudessa yleisesti tapahtuvia huomattavia ja ennakoimattomia muutoksia.

Entä mitä tarkoitetaan ehtomuutosten ketjuttamisella? Esimerkkitapauksessa *VKL 676/05* vakuutusyhtiö teki niin, että ensin vakuutusehtoihin lisättiin kohta, jossa vakuutusyhtiö varasi itselleen oikeuden rajoittaa vakuutusmaksujen määrää. Seuraavassa ehtomuutoksessa vakuutusyhtiö otti käyttöön 200.000 euron enimmäismäärää koskevan ylärajan. Kolmannessa vaiheessa vakuutusyhtiö alkoi maksaa lisäetua päättyville säästöhenkivakuutuksille. Vakuutuslautakunta katsoi, että vakuutusyhtiöllä oli ollut vakuutussopimuslain mukainen peruste ehtojen muuttamiselle.

Muutosten ketjuttamista pitää tarkastella yhtenä kokonaisuutena. Muutosperusteet koskevat aina koko tietyn vakuutuksen vakuutuskantaa ja muutoksia tarkastellaan kaikkien

vakuutuksenottajien näkökulmasta. Muutokset eivät saa merkitä olennaista muutosta alkuperäiseen sopimukseen verrattuna.

Vakuutuslautakunta: VKL 651/04 (11.4.2005)

- *Eläkevakuutus ja vakuutuksenottajan oikeus nostaa säästövaroja.*
  Kyseessä oli 2 asiakasta, joilla oli yhteensä 5 eläkevakuutusta (4 itse otettua ja 1 toisen puolison yrityksen ottama). Asiakkaat halusivat irtisanoa eläkevakuutuksensa tulossa olevan verolainsäädännön muutoksen vuoksi. He katsoivat, että kyse on vakuutuksenottajan etuja heikentävästä muutoksesta, joka oikeuttaisi irtisanomaan sopimukset ja saamaan vakuutussäästöt itselle.
  Lautakunta totesi, ettei vakuutusyhtiö ollut muuttanut ehtoja, vaan kyse oli ollut 22.6.2004 hyväksytystä verolainsäädännön muutoksesta. Muutos ei oikeuttanut vakuutuksenottaja nostamaan eläkevakuutuksen vakuutussäästöjä, eikä oikeutta takaisinostoarvoon syntynyt tuloverolain muutoksen perusteella. Toisena kysymyksenä lautakunta tarkasteli sitä, olisiko olemassa joku muu peruste vakuutussäästöjen nostamiselle, ja johtavatko eläkevakuutuksen säästöjen nostamiselle asetetut rajoitukset asiakkaiden kannalta kohtuuttomaan lopputulokseen.
  Lautakunta katsoi, että asiakkailla oli mahdollisuus maksaa 58 vuoden eläkeikään oikeuttavia vakuutusmaksuja vuoden 2009 loppuun saakka. Eläkkeen alkamisaikaa voidaan lykätä, vaikka se aiheuttaa lisäkustannuksia kuolemanvaravakuutuksen maksujen vuoksi. Tuloverolain muutos ei merkitse sitä, että asiakkaat menettäisivät vakuutuksiin maksamansa varat. He voivat myös noudattaa alkuperäisten eläkevakuutusten ehtoja eläkeiästä, vaikka vakuutusmaksujen verovähennyskelpoisuuden menettäminen tekeekin sopimuksen vakuutuksenottajalle epäedullisemmaksi. Koska asiakkaille jäi useita menettelyvaihtoehtoja lautakunta katsoi, etteivät eläkevakuutussopimukset tuloverolain muutosten vuoksi johda kohtuuttomuuteen. Tälläkään perusteella heillä ei ollut oikeutta saada eläkevakuutusten takaisinostoarvoja.

Ilmoitus sopimuksen ehtojen ja maksujen muuttamisesta vakuutusyhtiön pitää lähettää vähintään kuukausi ennen vakuutusmaksukauden vaihtumista. Vakuutusyhtiön pitää osoittaa lähettäneensä ilmoitus, vaikka se ei syystä tai toisesta tulisi asiakkaalle perille.

Esimerkki ehtomuutoksista, Sijoituslautakunta: FINE-000414 (28.1.2019)

- *Vakuutusyhtiö ei ollut velvollinen suostumaan asiakkaan vaatimukseen vakuutusmaksujen maksamismahdollisuudesta koko jäljellä olevaa vakuutuskautta koskien (vuoteen 2046 saakka). Lautakunta on todennut myös, ettei vakuutusyhtiön ole osoitettu sitoutuneen lisäetujen myöntämiseen. Vakuutusyhtiön harkinnan mukaiset erikseen annettavat mahdolliset edut riippuvat vakuutusyhtiön kulloisestakin taloudellisesta tuloksesta.*
  Siltä osin kuin asiakas oli pyytänyt kannanottoa siihen, miten vakuutusyhtiön toiminta vertautuu erään toisen henkivakuutusyhtiön toimintaan, lautakunta totesi, ettei tällaisten kannanottojen antaminen kuulu sen tehtäviin.

Esimerkkitapausten perusteella voi tehdä sen johtopäätöksen, että asiakkaan kannalta on tärkeä, että hän ymmärtää millä perusteilla vakuutusyhtiö voi ehto- ja maksumuutoksia tehdä ja että vakuutusyhtiö yleensä voi rajoitetusti muuttaa voimassaolevaa sopimusta.

5 Korvausten ja muiden etujen määräytyminen

Tässä kohdassa tulevat esille taatut ja takaamattomat etuudet sekä korkoperusteisten ja sijoitussidonnaisten vakuutusten korvausmäärien määrittämisen perusteet.

Todettakoon aluksi, että vakuutustapahtumaan ei samaan tapaan kuin vahinkovakuutuksissa liity epätoivottavan riskin toteutuminen. Vakuutus on otettu siltä varalta, että vakuutettu on elossa ja/tai tulee sovittuun eläkeikään, kun vakuutustapahtuma sattuu. Näitä ei voida pitää samalla tavalla vahinkoina tai menetyksinä. Vakuutusyhtiö maksaa sovitut etuudet, vaikka osapuolet eivät mieltäisi niiden olevan korvauksia. He saavat vakuutustapahtuman satuttua nostaa varat itselleen takaisin tai ne maksetaan vakuutuksen tarkoittamalle vakuutetulle tai edunsaajalle.

Sijoitusvakuutuksiin sisällytettävän kuolintapausturvan osalta kyse on ns. puhtaasta riskivakuutuksesta, josta korvauksena maksetaan sovittu (ja indekseillä tarkistettu) vakuutusmäärä tai sijoitusten arvon mukaan määräytyvä säästöpääoma.

Materiaalissa puhutaan korvaustilanteista silloin, kun on sattunut vakuutusehdoissa tarkoitettu vakuutustapahtuma. Jos vakuutuksenottaja haluaa lopettaa vakuutuksensa ja nostaa säästöpääoman, kyse ei ole korvaustilanteesta. Tällöin puhutaan vakuutuksen perusteella maksetuista etuuksista.

Taatulla edulla tarkoitetaan esimerkiksi laskuperustekorkoa tai asiakashyvitystä, jonka vakuutusyhtiö on sitoutunut maksamaan. Tällöin puhutaan myös takuutuottoisesta vakuutuksesta. Vastaavasti esimerkiksi sijoitusvakuutusten arvon kehittymistä taikka vakuutuksesta eläkeaikana maksettavan eläkkeen suuruutta vakuutusyhtiö ei takaa.

5.1 Korvausasian elinkaari

Seuraava taulukko korvausasian elinkaaresta alkaa, ehkä yllättäen, vakuutuksen tekovaiheesta! Oletko aikaisemmin pohtinut sitä, millaisen käsityksen asiakas sopimuksen tekovaiheessa saa oikeudestaan korvaukseen, kun vakuutus päättyy tai kun sattuu vakuutustapahtuma, tai miten suuren säästöpääoman hän voi saada sijoitusvakuutuksestaan? Mitä hänen pitää tehdä, jos vakuutettu kuolee sopimuksen voimassaoloaikana?

Korvausasian vaihe	Toimet vaiheen aikana
Tiedot sopimusta tehtäessä	Vakuutusten tarjoamiseen sisältyy myös asiakkaan neuvominen vakuutustapahtuman satuttua. Asiakkaalle pitäisi jo sopimuksen tekovaiheessa jäädä edes jonkinlainen kuva siitä, mitä pitää tehdä, kun asiakas vakuutuksen päätyttyä haluaa saada säästöpääoman tai edunsaaja kysyy menettelyohjeita vakuutetun kuoltua vakuutuksen voimassaoloaikana. Muistijäljen korvaustilanteisiin pitäisi syntyä jo tässä vaiheessa! Olennaista on sekin, millaiseen käsitykseen asiakas jää siitä, kuinka suuri eläke häntä odottaa aikanaan.
Vakuutussopimuksen voimassaoloaikana	Vakuutusyhtiö ilmoittaa vakuutuksenottajalle vakuutusajan päättymisestä ja vakuutussäästön erääntymisestä. Kapitalisaatiosopimuksen erääntymisestä vakuutusyhtiö ilmoittaa vakuutuksen omistajalle.

	Eläkevakuutuksen osalta vakuutusyhtiö ilmoittaa siitä, että eläkkeen maksu alkaa 1-2 kuukauden kuluttua. Tavoitteena on saada asiakas hoitamaan asia jo ennen kuin vakuutus ehtojen mukaan päättyy. Näin asiakas varmistaa, että hän saa sopimuksen mukaiset edut mahdollisimman nopeasti.
Kun tapahtuu ehtojen mukainen vakuutustapahtuma	Vaihtoehtoja ovat esimerkiksi: 1. sovittu vakuutuskausi päättyy, esim. 31.12.2022 2. sovittu aika, esimerkiksi 30 vuotta, on kulunut sopimuksen alkamisesta 3. vakuutettu täyttää sopimuksessa tarkoitetun iän, esim. 95 tai 100 vuotta 4. vakuutettu tulee eläkesopimuksessa sovittuun eläkeikään, esim. täyttää 65 vuotta 5. vakuutettu henkilö kuolee tapaturmaisesti tai sairauden vuoksi 6. vakuutettu tekee itsemurhan 7. edunsaaja aiheuttaa vakuutetun kuoleman. Mistä onkaan kysymys silloin, kun vakuutuksenottaja kuolee[6] vakuutuksen voimassaoloaikana?
Ilmoitus vakuutustapahtumasta vakuutusyhtiölle	Säästöpääomaa, takaisinostoarvoa ja kuolintapauskorvausta pitää hakea kirjallisesti. Korvausta hakevan on annettava vakuutusyhtiölle korvauksen maksamista varten riittävät tiedot vakuutetusta, vakuutuksenottajasta ja mahdollisesta muusta omistajasta ja säästön ja/tai kuolintapauskorvauksen edunsaajista ja luonnollisesti myös maksuyhteystiedot. Jos vakuutukseen liitetty etuus on pantattu tai ulosmitattu, tai jos sitä vastaan on annettu ns. vakuutuskirjalaina, myös näistä pitää vakuutusyhtiön saada tiedot korvausten maksamista varten.
Onko vakuutuksesta korvattava vakuutustapahtuma?	Tässä vaiheessa tarkastellaan muun muassa seuraavia asioita: 1. Onko vakuutus ollut voimassa vakuutustapahtuman sattuessa? 2. Onko vaatimus kenties jo vanhentunut? 3. Onko tapahtuma kyseisten vakuutusehtojen mukaan korvattava? 4. Onko vakuutus lajiltaan ja muodoltaan sellainen, että edunsaajalla on oikeus korvaukseen? 5. Liittyykö asiaan jotain tiedonantovelvollisuuden rikkomista korvauksen hakijan taholta[7]? 6. Liittyykö asiaan jotain korvauspiirin rajoituksia (kuten ns. itsemurhakarenssi)? 7. Tarvitaanko kenties joitain lääketieteellisiä selvityksiä? Sijoitusvakuutuksissa terveystiedoilla tosin ei ole yleensä merkitystä, mutta sopimukseen mahdollisesti sisältyneiden ns. liitännäisvakuutusten osalta ne voisivat tulla kysymykseen. 8. Onko edunsaaja tai vakuutettu kenties aiheuttanut vahingon tahallisella teolla?

[6] Tällöin edunsaajasta tulee vakuutuksenottaja.

[7] Ks. esim. VKL 138/01, jossa korvauksen maksamisen jälkeen kävi ilmi, että korvausta hakenut henkilö ja sen saanut oli rikollisella teolla aiheuttanut vakuutetun kuoleman. Vakuutusyhtiön katsottiin kuitenkin menetelleen asianmukaisesti, eikä vakuutetun muille omaisille maksettu kuolemantapauskorvausta. Omaiset ”ohjattiin” hakemaan rahat korvauksen saaneelta henkilöltä.

Kun kyse on korvattavasta tapahtumasta, kenelle korvaus maksetaan.	Tahoja, joille korvaus voidaan maksaa, ovat esimerkiksi ➢ vakuutuksenottaja itse ➢ vakuutettu ➢ edunsaaja ➢ vakuutetun kuolinpesän tai joku sen osakkaista ➢ vakuutuksen omistaja tai pantinhaltija ➢ ulosottoviranomainen, jos vakuutus on ulosmitattu vakuutuksenottajan velkojen vuoksi.
Tilanteita, joissa pääoma-arvo määritetään	Korvauksen määritteleminen tulee kysymykseen esimerkiksi seuraavissa neljässä tilanteessa, joissa vakuutuksen pääoma-arvo on sidottu johonkin rahastoon tai muuhun sijoituskohteeseen: 1. vakuutettu on elossa vakuutuksen päättyessä, ja hänelle maksetaan sovittu vakuutussumma. 2. kapitalisaatiosopimuksen vakuutusaika on päättynyt, ja asiakkaalle maksetaan sovittu pääoma-arvo 3. vakuutettu on kuollut, ja hänen edunsaajilleen maksetaan säästöpääoma. 4. kyseessä on eläkevakuutus, ja vakuutettu siirtyy eläkkeelle. 5. kyseessä on eläkevakuutus, jonka vakuutettu kuolee ennen kuin hän tulee eläkeikään.
Sijoitussidonnaisen vakuutuksen pääoma-arvon laskeminen	Tällaisen vakuutuksen pääoma-arvon määrittelemiseksi vakuutuksen päättyessä vakuutusyhtiö realisoi kohteena olleet sijoitukset, ja niiden rahamääräinen arvo muodostaa maksettavan säästöpääoman.
Kuolintapauskorvaus riskihenkivakuutuksessa.	Kuolintapauskorvaus perustuu sijoitusvakuutukseen liitetyn riskihenkivakuutuksen vakuutustapahtumaan. Korvauksena maksetaan sovittu, henkivakuutukseen sisältynyt vakuutussumma. Korvaus maksetaan vakuutetun edunsaajille, tai jos edunsaajia ei ole nimetty, hänen kuolinpesäänsä.
Eläkevakuutuksen korvaus	Eläke maksetaan yleensä kuukausittaisina erinä, tai jos eläkkeen määrä on pieni, se maksetaan esimerkiksi 1 tai 2 kertaa vuodessa. Eläkkeen määrä perustuu vakuutuksessa olevaan säästöpääomaan ja sille kertyneeseen tuottoon. Samassa eläkevakuutuksessa voi olla perustekorkoinen ja sijoitussidonnainen osuus, jolloin sijoitussidonnaisen osuuden tuotosta siirretään vuosittain perustekorkoiseen pääomaan tietty osuus, ja eläke maksetaan takuutuottoisen osan perusteella.
Korvauksen maksaminen	Jotta vakuutusyhtiö voi maksaa korvauksen sen saajan tilille, pitää tilitietojen olla ajan tasalla. Tilitiedot olisikin syytä aina asiakkaan kanssa asioitaessa tarkistaa, joskaan esimerkiksi kaikkien edunsaajien tilitietoja ei välttämättä ole aikaisemmin tallennettu vakuutusyhtiön asiakas- tai korvausjärjestelmiin. Eläkettä maksetaan sopimuksen mukainen aika tai kunnes koko vakuutuksen säästöpääoma on käytetty.
Korvauspäätös osapuolille	Vakuutusyhtiö antaa aina korvauspäätöksen, joka voi olla ”vain” korvauksen maksaminen tilille, kun korvaus on täysin asiakkaan vaatimusten mukainen. Yleensä vakuutusyhtiö kuitenkin laatii erillisen korvauspäätöksen, johon se sisällyttää ratkaisun ja sen perustelut sekä mahdolliset laskelmat korvauksen määrän, vakuutussumman, takaisinosto-

	arvon tai vastaavan rahamäärän määräytymisen perusteista ja suuruudesta. Jos korvausratkaisu poikkeaa asiakkaan vaatimuksista epäedullisesti, asiakkaalle tulee antaa myös muutoksenhakuohjaus.
Ilmoitukset viranomaisille	Vakuutusyhtiö lähettää korvausratkaisun sisällöstä riippuen tietoja esimerkiksi verottajalle ja Kansaneläkelaitokselle. Vajaavaltaisen henkilön saamasta yli 1.000 euron korvauksesta ilmoitus lähetetään Digi- ja väestötietovirastolle (DVV)[8].
Vakuutus päätetään teknisesti.	Vakuutuksen elinkaaren loppupäässä on luonnollisesti vakuutuksen tekninen päättäminen ja sen tietojen pitäminen tallessa vakuutusyhtiön järjestelmissä säädetyn ajan. Asiakkaan kannalta on tärkeä huomata, että kaikista henkilövakuutuksista ei välttämättä aina saa korvausta saman vakuutustapahtuman johdosta (esimerkiksi tapaturmavakuutuksesta ei korvata sairauden aiheuttamaa vakuutetun kuolemaa), mutta että tällaisenkin vakuutuksen päättymisestä pitää huolehtia. Onko mielestäsi vakuutusyhtiöllä velvollisuutta huolehtia[9] kaikkien henkilövakuutusten päättymisestä tällaisessa tilanteessa?
Muutoksenhaku	Jos asiakas on korvauspäätökseen tyytymätön, hänen kannattaa ehdottomasti olla ensin yhteydessä ratkaisun tehneeseen vakuutusyhtiöön. Muita muutoksenhakuteitä[10] ovat esimerkiksi Vakuutus- ja rahoitusneuvonta FINE ja tuomioistuimet. FINE:n yhteydessä toimivat Vakuutuslautakunta ja Sijoituslautakunta käsittelevät sijoitus- ja henkivakuutuksiin liittyviä riitatapauksia. Toimisto neuvoo ja opastaa asiakkaita vakuutus- ja korvausasioiden hoitamisessa.
Määräajat ja korvausvaatimuksen vanhentuminen	Korvausasioihin liittyy seuraavia määräaikoja ➢ vakuutusyhtiön pitää maksaa korvaus 1 kuukauden kuluessa siitä, kun se on saanut tarvittavat selvitykset. Korvauksen maksun viivästyessä vakuutusyhtiön pitää maksaa viivästyskorkoa korvaukselle. ➢ korvausta pitää hakea 1 vuoden kuluessa siitä, kun asiakas on saanut tiedon vakuutustapahtumasta ja oikeudestaan korvaukseen ➢ asiakkaalla on 3 vuotta aikaa hakea muutosta vakuutusyhtiön ratkaisuun. Ajan katkaisee mm. asian käsitteleminen Sijoitus- tai Vakuutuslautakunnassa taikka kuluttajariitalautakunnassa. ➢ Jos asiakas ei ole hakenut korvausta 10 vuoden kuluessa vakuutustapahtuman sattumisesta, hän menettää oikeutensa korvaukseen.

[8] Digi- ja väestötietovirasto (DVV, Digi- ja väestötietovirasto (DVV)) on aloittanut toimintansa 1.1.2020. Väestötietovirasto ja maistraatit on yhdistetty tuohon uuteen virastoon. Aikaisemmin ilmoitus korvauksesta lähetettiin korvauksensaajan kotipaikan maistraatille.

[9] Koska vakuutustoiminnassa on lähtökohtana asiakkaan etu, kysymykseen voidaan vastata myönteisesti. Ammattimaiseen asiakaspalveluun voidaan katsoa kuuluvan se, että edunsaajan tai muun korvauksensaajan kanssa vakuutustapahtuman jälkeen yhteydessä oleva henkilö ainakin kiinnittää asiakkaan huomiota myös tällaiseen yksityiskohtaan.

[10] Kuluttajariitalautakunta ei käsittele sijoitussidonnaisia vakuutuksia koskevia riitoja.

5.2 Korvauksen perusteet

Sijoitusvakuutuksissa käytettävät termit vaihtelevat hieman toisistaan eri vakuutusyhtiöissä ja eri vakuutusehdoissa. Esimerkiksi korvauksen hakija voi olla vakuutettu, edunsaaja, sopimuksen omistaja, vakuutuksenottaja, säästönsaaja tai muu etuuteen oikeutettu henkilö tai yhteisö. Vakuutussopimuslaissa on määritelty vakuutuksenottaja, vakuutettu ja edunsaaja sekä vakuutuksen omistaja. Kulloisenkin tilanteen mukaan kuka tahansa edellä mainituista voi hakea korvausta joko omasta tai toisen ottamasta vakuutuksesta. Materiaalissa pyritään käyttämään asiayhteyteen parhaiten soveltuvaa käsitettä.

Vakuutusyhtiöt voivat käyttää toisistaan poikkeavia nimityksiä myös sijoitusvakuutuksen perusteella maksettavasta korvausmäärästä. Kyse voi olla esimerkiksi vakuutussummasta, säästöpääomasta, pääoma-arvosta, vakuutussäästöstä tai säästösummasta taikka takaisinostoarvosta tai henkivakuutuskorvauksesta. Materiaalissa käytetään yleensä termejä säästöpääoma tai pääoma sekä niiden tuotto. Pääoma ja tuotto on syytä pitää erillään, kun tarkastellaan sitä, minkä suuruisia korvauksia vakuutusyhtiö maksaa vakuutuksesta sen ollessa päättymässä tai vakuutustapahtuman sattumisen jälkeen, ja millainen vero korvauksesta tulee maksaa.

Kannattaa huomata se, että asiakkaalle syntyy jo vakuutusta tehtäessä tietty käsitys siitä, missä tilanteissa hänellä on mahdollisuus saada vakuutuksesta korvausta ja miten suuren korvauksen hän voi saada. Ylisuuret ja katteettomat lupaukset myyntitilanteessa johtavat vain harvoin tyytyväisyyteen korvaustilanteissa. Jos myyntilanteessa tuntuu hankalalta ja menee paljon aikaa, korvausvaiheessa asiakas on kiitollinen aikoinaan saamistaan realistisista ja ymmärrettävistä tiedoista.

5.3 Korvausmäärän laskeminen

Kyse on siis vakuutukseen maksettujen vakuutusmaksujen perusteella ja vakuutusehtojen mukaisesti syntyneestä pääomasta ja vakuutuksen voimassaoloaikana pääomaan vaikuttaneesta tuotosta. Tuotto voi olla syntynyt esimerkiksi korko- ja asiakashyvityksistä, rahastojen osinko-, korko-, myynti- ja muista tuotoista sekä vakuutusyhtiön mahdollisesti maksamista lisähyvityksistä. Pääoman kertymiseen vaikuttavat vakuutuksesta perittävät kulut, palkkiot ja toimitusmaksut sekä vakuutuksiin liitettyjen rahastojen markkinaarvojen muutokset ja pääoma-arvoon vaikuttavat kulut, palkkiot ja toimitusmaksut.

5.3.1 Säästöhenkivakuutus

Vakuutettu on elossa vakuutuksen päättymisajankohtana

Kun sijoitusvakuutussopimus päättyy sovittuna päivänä, vakuutusyhtiö maksaa vakuutussäästön vakuutetulle. Vakuutettu, eli säästön edunsaaja, voi olla vakuutuksenottaja itse tai joku hänen nimeämänsä muu[11] edunsaaja.

Laskuperustekorkoisen vakuutuksen vakuutussäästö määräytyy maksettujen vakuutusmaksujen, perittyjen kulujen ja vakuutukseen kertyneen tuoton perusteella. Korvauksen

[11] Yksi tapa säästää (ja tavallaan lahjoittaa) varoja toiselle henkilölle ilman tämän lupaa on tehdä hänen hyväkseen säästöhenkivakuutus.

suuruuteen vaikuttaa myös vakuutusyhtiön perimä, laskuperusteiden mukainen palkkio, kulu tai provisio.

Sijoitussidonnaisesta vakuutuksesta maksettava vakuutussäästö määräytyy realisoitujen sijoituskohteiden arvon perusteella. Maksettavasta säästöstä vähennetään laskuperusteiden mukainen nostoprovisio (tai muu kulu sen mukaan, miten vakuutusyhtiö on asian ilmaissut).

Vakuutettu on kuollut vakuutuksen voimassaoloaikana

Laskuperustekorkoisessa henkivakuutuksessa säästöpääoma jää vakuutusyhtiölle, jos vakuutukseen ei sisälly erillistä kuolemanvaraturvaa sitä tilannetta varten, että vakuutettu kuolee sopimuksen voimassaoloaikana. Kuolemanvaraturva on yleensä joku prosenttiosuus säästöpääomasta, ja se voi olla esimerkiksi 95, 100 tai 105 %. Korvauksen suuruus määräytyy tällöin säästöpääoman, johon vakuutuksen tuotto on sisällytetty, ja sopimuksen mukaisen prosenttiosuuden perusteella.

Sijoitussidonnaisesta säästöhenkivakuutuksesta maksettava pääoma ja vakuutuksen tuotto määräytyvät sen mukaan, mikä kunkin sijoituskohteen osuuksien lukumäärä on ollut vakuutetun kuolinpäivänä. Osuuksien arvot määräytyvät sen päivän mukaan, jona vakuutusyhtiö sai luotettavan tiedon vakuutetun kuolemasta.

Jos määräpäivänä ei ole saatavissa tarvittavia sijoituskohteiden osuuksien arvon määrityksiä, osuuksien arvo määräytyy ensimmäisen, edellä tarkoitetun määräpäivän jälkeen saatavan arvon mukaisesti.

Jos henkivakuutukseen maksetaan vakuutusmaksuja vielä vakuutetun kuoleman jälkeen, vakuutusyhtiö palauttaa nämä maksut ensin vakuutuksenottajalle ja siis ennen vakuutusehtojen mukaisen henkivakuutuskorvauksen maksamista edunsaajille. Palautettavaan summaan lisätään tai siitä vähennetään kuitenkin se euromäärä, joka vastaa kyseisillä vakuutusmaksuilla hankittujen sijoituskohteiden arvonkehitystä maksun sijoittamisen ja sen palauttamisen väliseltä ajalta.

5.3.2 Kapitalisaatiosopimus

Säästösumma, joka sijoitussidonnaisesta kapitalisaatiosopimuksesta maksetaan, määräytyy realisoitujen sijoituskohteiden arvon perusteella. Maksettavasta säästösummasta vähennetään kuluja[12], kuten esimerkiksi (hinnaston mukainen) lunastuskulu tai (laskuperusteiden mukainen) nostopalkkio.

Säästösumma maksetaan vakuutuksen omistajalle, kun vakuutussopimus päättyy. Säästösummaa ja takaisinostoarvoa pitää hakea kirjallisesti vakuutusyhtiöltä. Sopimuksen omistajan on toimitettava pankkiyhteystiedot ja tarvittaessa muuta selvitystä, jota on kohtuullista vaatia omistajalta ja joka on välttämätön vakuutusyhtiön maksuvelvollisuuden toteamiseksi. Näistä selvityksistä aiheutuvia kustannuksia vakuutusyhtiö ei yleensä korvaa.

[12] Kukin vakuutusyhtiö nimeää vähennettävän kulun omalla tavallaan. Tässä vain pari esimerkkiä.

Vakuutusyhtiö ei ole velvollinen etsimään sijoituskohteille ostajaa, jos realisointi osoittautuu vaikeaksi. Vakuutusyhtiö voi myymisen sijasta siirtää sijoituskohteen sopimuksen omistajan nimiin ja mitätöidä kapitalisaatiosopimukseen liitetyt sijoituskohteet. Siirtämisen yhteydessä vakuutusyhtiö voi vähentää säästöistä tai periä omistajalta maksuja ja kuluja, joita toimenpiteestä aiheutuu vakuutusyhtiölle.

5.3.3 Eläkevakuutus

Vapaaehtoisen eläkevakuutusturvan ostamista harkitseva asiakas voi

- € pyrkiä arvioimaan, kuinka paljon eläketurvaa hän tarvitsee, minkä jälkeen lasketaan kuinka suuria vakuutusmaksuja se edellyttäisi
- € tarkastella maksu- eli säästökyvyn ja siihen vaikuttavan taloudellisen tilanteensa pohjalta sitä, kuinka paljon hän kykenee kuukausittain tai vuosittain säästämään vakuutukseen, ja miten suuren kuukausieläkkeen hän tämän avulla voisi saada.

Kun eläkettä ryhdytään maksaman eläkeiässä, eläkkeen määrä voi olla aivan muuta kuin mitä vakuutusta tehtäessä on arvioitu. Eläkkeen määrään vaikuttavat ensisijaisesti vakuutukseen maksettujen maksujen määrä ja ajankohta sekä vakuutuksesta perityt kulut ja vakuutussäästöille kertynyt tuotto.

Joustavamaksuissa eläkevakuutuksissa asiakas voi maksaa suunniteltua suurempia tai pienempiä määriä vakuutusmaksuja, tai hän voi jättää maksuja maksamatta. Vakuutusyhtiö rekisteröi saapuneen vakuutusmaksun ja eläkkeen pääoma kasvaa maksujen suuruuden mukaan, mikä puolestaan nostaa tulevan eläkkeen suuruutta. Yleensä tällaisissa eläkevakuutuksissa vakuutusyhtiö kuitenkin vähentää maksuista tiettyjä minimimääräisiä hallintokuluja, mikä vaikuttaa säästöpääomaan.

Perinteisissä korkosidonnaisissa eläkevakuutuksissa vakuutusyhtiö hyvittää vakuutusta laskuperustekorolla eli ns. takuukorolla ja vuosittain vaihtuvalla lisäkorolla. Tällöin voidaan etukäteen laskea tarkasti, kuinka suuri eläke tulee maksettavaksi, jos asiakas noudattaa maksusuunnitelmaa. Kun eläkkeen maksu alkaa, asiakkaalle voidaan ilmoittaa koko eläkeaikana maksettavan eläkkeen määrä, johon sitten myöhemmin tulevat korotuksena mahdolliset lisäkorot.

Sijoitussidonnaisessa eläkevakuutuksessa ei voida etukäteen antaa takuuta maksuille kertyvästä tuotosta, ei edes säästöpääoman säilymisestä. Näiden vakuutusten pääomaan vaikuttaa vakuutusmaksuilla hankittujen, vakuutukseen liitettyjen rahasto-osuuksien arvon kehitys. Luonnollisesti voidaan tehdä laskelmia eläkkeen määrästä olettaen tiettyjä rahastokurssien kehityksiä.

Kaikissa eläkevakuutuksissa tuottoon ja maksettavan eläkkeen määrään vaikuttavat vakuutusyhtiön perimät kulut. Yleensä kuluja peritään maksetuista vakuutusmaksuista, vakuutuksen ylläpidosta säästö- ja eläkeaikana sekä eläkevakuutuksen takaisinostamisesta. Riskihenkivakuutuksesta peritään oma vakuutusmaksunsa (tai maksuun käytetään säästöpääomaa). Vakuutusyhtiö voi periä kuluja myös muista toimista, kuten säästöjen siirroista ja ylimääräisistä tiedotteista sekä todistuksista. Sijoitussidonnaisessa vakuutuksessa kaikki rahastoyhtiön perimät hoito-, merkintä- ja lunastuspalkkiot otetaan huomioon rahasto-osuuden tai sijoitussalkun arvossa.

Eläkeikä tarkoittaa ajankohtaa, jolloin vakuutetulle aletaan maksaa eläkettä. Yleensä käytetään vakuutetun tiettyä ikää, esimerkiksi 68 vuotta[13]. Verosäännösten muuttumisen vuoksi ”vanhoissa” vakuutuksissa eläkeikä voi olla alhaisempi, jos tällaiseen vakuutukseen ei enää makseta maksuja.

Vähimmäiseläkeikä 1.1.2013 alkaen otetuissa eläkevakuutuksissa	
Syntymävuosi	**Eläkeikä**
1957 tai myöhemmin	68
1958 – 1961	69
1962 tai myöhemmin	70

Eläkettä aletaan maksaa, jos vakuutettu on elossa täyttäessään sovitun iän. Ensimmäinen eläke-erä maksetaan iän täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alusta. Eläkettä maksetaan sen kuukauden loppuun, jolloin vakuutettu täyttää määräaikaisen eläkkeen päättymisiän.

Eläkeaika on se jakso, jolta vakuutetulle maksetaan eläkettä. Eläkeaika voi olla määräaikainen tai elinikäinen. Eläkkeen maksaminen päättyy, kun vakuutettu kuolee, eli eläkkeen maksaminen on sidottu siihen, että eläkkeen saaja on elossa. Sijoitussidonnaisen vakuutuksen perusteella maksettava eläke voi päättyä jo aikaisemmin, jos vakuutussäästö on käytetty loppuun, vaikka määräaika olisi kesken.

Verotuksellisista syistä johtuen eläkevakuutuksissa on korostettuna se edellytys, että eläkettä maksetaan vain vakuutetulle.

Eläkesäästöt voi turvata kuolintapausturvalla, mikä voi realisoitua vakuutetun ja eläkkeensaajan kuoleman johdosta. Turva kuolemantapauksessa määritetään yleensä sellaiseksi, että se vastaa edunsaajien kannalta menetystä, joka aiheutuu eläkevakuutussäästöjen jäämisestä vakuutusyhtiölle vakuutetun kuoltua. Jos vakuutuksenottaja ei halua sisällyttää vakuutukseen kuolintapausturvaa tai hänellä ei ole omaisia, asia kannattaa selvittää asiakaspalvelutilanteessa asiakkaan kanssa tarkoin ja tehdä asiakirjoihin selvät merkinnät siitä, että ratkaisu on ollut tietoinen ja ettei henkivakuutusturva ole vahingossa jäänyt pois.

Henkivakuutusturvan suuruus voidaan määrittää monin tavoin, esimerkiksi turva sidotaan vakuutusmaksujen määrään tai se määrätään suhdeluvuksi vakuutuksen pääomasta. Kuolintapausturvan pitäisi jatkua myös eläkeaikaan.

[13] Eläkeikä voi olla myös tätä tarkempi, esimerkiksi 68 vuotta 6 kuukautta.

6 Sijoitusvakuutusten verotus

1.1.2020 voimaan astuneilla verolainsäädännön muutoksilla[14] on yhtenäistetty eri sijoitusmuotojen verotusta. Uudistuneiden verosäännösten taustalla ovat ajatukset realisoimisperiaatteesta ja verotuksen neutraalisuudesta. Ensimainittu periaate tarkoittaa sitä, että verotus kohdistaan siihen ajankohtaan, jolloin tuotot realisoituvat, eli kun ne nostetaan vakuutuksesta. Neutraalisuudella tavoitellaan sitä, että verojärjestelmä on johdonmukainen ja kohtelee eri sijoitusmuotoja yhdenmukaisesti sekä keskenään neutraalisti[15].

Sijoitussidonnaisen säästöhenkivakuutuksen ja kapitalisaatiosopimuksen sisällä sijoituksia voi edelleen vaihtaa maksamatta veroa. Vakuutukseen kertyneet tuotot tulevat verotettaviksi vasta, kun varoja nostetaan sopimuksesta (ennenaikaisesti tai kun sopimus päättyy).

Verovuodesta 2020 alkaen säästöhenkivakuutuksen ja kapitalisaatiosopimuksen veronalaisen tuoton jaksottaminen on muuttunut. Kun vakuutuksesta nostetaan varoja[16], verotettavaksi tuloksi katsotaan se suhteellinen osuus, joka vastaa vakuutukseen maksetuille määrille kertyneen tuoton osuutta vakuutussäästöistä. Jokainen varojen nosto sisältää osuuden tuotosta, jota verotetaan pääomatulona.

- *Esimerkki: Sijoitusvakuutukseen sijoitettu pääoma on ollut 50.000 euroa. Sijoituksen arvo on noussut 75.000 euroon. Tuoton osuus on tällöin 1/3 sijoituksen arvosta. Jos asiakas nostaa 9.000 euroa vakuutuksesta, hän maksaa veroa 3.000 eurosta eli 1/3 nostetusta määrästä. Veron suuruus määräytyy pääomaveroprosentin mukaan (esimerkkitapauksessa 30 %). Asiakas saa siten rahaa 9.000 – 3.000*30/100 = 9.000 – 900 = 8.100 euroa. Vakuutuksen jäljellä oleva arvo on noston jälkeen 66.000 euroa.*

Säästöhenkivakuutuksen, kapitalisaatiosopimuksen ja määräaikaisen eläkevakuutuksen sijoitustappion voi verotusvuodesta 2020 alkaen vähentää verotuksessa, kun sopimus päättyy. Tappio on vähennyskelpoinen sopimuksen päättymisvuonna ja seuraavien 10 vuoden ajan (TVL 118 §). Tappion määrä on sijoittajalle maksetun säästösumman ja maksettujen vakuutusmaksujen erotus sopimuksen päättyessä.

Verotettavaa tuottoa voivat pienentää vakuutussopimuksessa määritellyt, vakuutusyhtiön säästösumman ennenaikaisesta nostamisesta perimät palkkiot tai vastaavat toimenpidemaksut.

Jos sijoittaja on käyttänyt sijoittamiseen lainarahaa, hän voi vähentää lainan korot tulonhankkimisvelkana ja lainan kulut tulonhankkimiskuluina. (TVL 54 § ja TVL 58 §)

---

[14] Samanaikaisesti tulivat voimaan osakesäästötilejä koskevat säännökset. Suorat osakesijoitukset on saatu verotuksellisesti samalle viivalle kuin sijoitusrahastot, joiden sisällä sijoitusten myyntivoitoista tai osingoista ei makseta veroa. Osakesäästötilin sijoitusten voitoista maksetaan veroa siinä vaiheessa, kun tililtä nostetaan varoja.

[15] Verotuksella ei tulisi ohjata eri sijoitusmuotojen ja –vaihtoehtojen suosiota. Vakuutussopimuksesta tehtävien osittaisten nostojen (takaisinoston) verotuskäytäntö on vuodesta 2020 alkaen samankaltainen kuin esimerkiksi suorissa osakesijoituksissa ja rahastosijoituksissa.

[16] Sijoitusvakuutuksiin liittynyt etu on ollut se, että säästettyä pääomaa on voinut nostaa ilman veroseuraamuksia. Tämä etu on poistunut vuoden 2019 lopussa.

6.1 Säästämisajan verotus

Sijoitusvakuutuksen maksuja ei yleensä voi vähentää verotuksessa. Ainoastaan vapaaehtoisissa eläkevakuutuksissa vakuutusmaksuja voidaan tietyin edellytyksin vähentää verotuksessa.

Säästöhenkivakuutuksen sijoituskohteiden tuotto verotetaan vuosittain vain, jos sijoittajalla on päätäntävalta sijoituskohteiden käyttämisestä. Käytännössä kaikki sijoituskohteisiin liittyvät määräykset tekee henkivakuutusyhtiö. Sijoittaja osoittaa määräyksensä vakuutusyhtiölle, jotta tuoton vuosittaiselta verotukselta vältytään (TVL 35 b §).

Vakuutukseen kertyvä tuotto (kuten osingot tai myyntivoitot) ei siis yleensä realisoidu sijoittajan määrättäväksi. Tuotto jää vakuutukseen kasvattamaan säästöpääomaa omalta osaltaan. Vakuutuksen sisällä tapahtuneita myyntejä tai sijoituskohteiden tuottoja verotetaan vasta, kun ne nostetaan vakuutuksesta osanostoina tai kun vakuutus päättyy kokonaan. Tuoton verotus siis lykkääntyy säästämisaikana.

6.2 Säästösumman ennenaikainen nostaminen

Säästösumman ennenaikaisen nostamisen edellytykset määritellään vakuutussopimuksessa, ja ehdot voivat vaihdella eri vakuutuksissa. Ennenaikaisella säästösumman nostamisella tarkoitetaan säästön nostamista ennen ajankohtaa, joka oli sovittu vakuutussopimusta tehtäessä. Vakuutusteknisesti säästön ennenaikaisen nostamisen voi tehdä joko takaisinostona tai lyhentämällä vakuutusaikaa.

Ennenaikaisissa nostoissa pääomaa ja tuottoa verotetaan samalla tavalla kuin säästön nostamisessa sovittuna aikana. Verotettavaksi tuloksi katsotaan se osa, joka vastaa sopimukseen kertyneen tuoton suhteellista osuutta säästöstä. Uutta verotuskohtelua sovelletaan myös vanhoihin sopimuksiin. Sijoitustappiot ovat verotuksessa vähennyskelpoisia silloin, kun vakuutussopimus päättyy, eli kun koko takaisinostoarvo nostetaan ennenaikaisesti.

Säästöhenkivakuutuksen takaisinostoarvo maksetaan lähtökohtaisesti vakuutuksenottajalle. Kun vakuutusaikaa lyhennetään, säästöhenkivakuutuksen säästösumma voidaan maksaa vakuutussopimuksessa määrätylle edunsaajalle. Vakuutusajan pituus ei vaikuta edunsaajan verotukseen. Kapitalisaatiosopimuksessa ei ole vakuutettua eikä edunsaajaa, joten takaisinostoarvo maksetaan aina vakuutuksenottajalle.

6.3 Säästösumman verotus vakuutuksen päättyessä

Kun sovittu vakuutusaika päättyy, henkivakuutusyhtiö maksaa sijoitusvakuutuksen säästösumman vakuutuksenottajalle tai säästöhenkivakuutuksen vakuutetulle taikka edunsaajalle. Säästösumma muodostuu sijoitetusta pääomasta ja sille vakuutusaikana kertyneestä tuotosta. Säästösummaan vaikuttavat luonnollisesti myös vakuutuksesta perityt kulut.

Verotukseen vaikuttaa se, millä aikavälillä säästösumma maksetaan sen saajalle. Veronalaista on vain tuotto, jos suoritus maksetaan kertasuorituksena tai useampana eränä kahta vuotta lyhyempänä ajanjaksona. Yleensä säästösumma maksetaan kertasuorituksena, kun kyse on muusta sijoitusvakuutuksesta kuin vapaaehtoisesta eläkevakuutuksesta.

Kun säästösumma maksetaan sopimuksessa vakuutettuna olevalle vakuutuksenottajalle itselleen, pääomatulona verotetaan vain vakuutuksen tuoton osuus. Jos sijoittaja ei itse ole vakuutettuna, mutta säästösumma maksetaan hänelle, häntä verotetaan tuoton lisäksi myös sijoitetusta pääomasta. Hän siis maksaa pääomatuloveroa itse jossain vaiheessa vakuutukseen maksamistaan maksuista.

Kun säästösumma maksetaan muulle henkilölle kuin sijoittajalle (vakuutuksenottaja) itselleen, verokohtelu riippuu korvauksensaajan sukulaisuussuhteesta sijoittajaan.

- Lähiomaiselle maksettavasta säästösummasta tuoton osuus on saajalleen verotettavaa pääomatuloa ja vakuutusmaksuista koostunut pääoma lahjaverotettavaa varallisuutta. Jos lahjansaaja 3 vuoden kuluessa saa sijoittajalta useita lahjoja, niistä on maksettava lahjaveroa, kun niiden yhteinen arvo nousee vähintään 5.000 euroon. Lahjavero on pääomatuloveroa pienempi, joten pääoman verottaminen lahjana on lähiomaiselle edullisempi kuin jos se verotettaisiin pääomatulona samaan tapaan kuin tuottokin.
- Jos säästön saaja ei ole lähiomainen, hänen saamansa säästösumma on kokonaisuudessaan (siis pääoma ja tuotto yhteensä) verotettavaa pääomatuloa. Pääomaveron suuruus riippuu saadun säästösumman määrästä (30.000 euron raja).

Esimerkki:

- *A on maksanut säästöhenkivakuutukseen 50 000 euroa vakuutusmaksuja. A on itse sekä vakuutuksenottaja että vakuutettu. A on määrännyt vakuutuksen edunsaajaksi lapsensa B:n. Vakuutus erääntyy A:n eläessä. Vakuutuksen päättyessä vakuutusyhtiö maksaa B:lle vakuutuksen säästösumman 60 000 euroa. Vakuutuksesta ei ole maksettu suorituksia ennen vakuutuksen erääntymistä. Säästösummasta on veronalaista pääomatuloa ainoastaan tuoton osuus 10 000 euroa (60 000 - 50 000), koska B on A:n lähiomainen. Loppuosa säästösummasta eli 50 000 euroa on veronalaista lahjaa.*

Vastaavasti silloin, kun kapitalisaatiosopimus on päättynyt sovittuna ajankohtana, henkivakuutusyhtiö maksaa vakuutuksenottajalle säästöpääoman (maksetut vakuutusmaksut – kulut + tuotot), joka on saajansa verotettavaa pääomatuloa tuoton osalta. Hankintamenoolettamaa ei sovelleta kapitalisaatiosopimukseen.

6.4 Kuolemantapauskorvauksen verotus

Tärkeä on muistaa se, että kuolemantapauskorvaus on 1.1.2018 alkaen ollut perintöverotettavaa varallisuutta. Korvaukseen ei enää liity verovapaata osuutta, vaan lähiomaisille ja kuolinpesälle maksettava korvaus on kokonaan perintöveron alaista. Lähiomaisten saaman korvauksen verotusta keventää sukulaisuussuhde[17] vakuutetun ja korvauksen saajan välillä**.**

Jos edunsaajia ei ole nimetty, korvaus maksetaan kuolinpesälle. Kuolinpesän osakkaat maksavat perintöosuutensa mukaisesti perintöveroa myös kuolemantapauskorvauksen

[17] Avioliittolain muutosten jälkeen voidaan ennen 1.3.2017 Suomessa rekisteröity parisuhde muuttaa avioliitoksi puolisoiden yhteisellä, kirjallisella ilmoituksella. Rekisteröity parisuhde jatkuu avioliittona ilmoituspäivästä lukien. Samassa yhteydessä puolisot voivat maksutta ilmoittaa ottavansa yhteisen sukunimen. Rekisteröityä parisuhdetta ei ole pakko muuttaa avioliitoksi, vaan pari voi jatkaa rekisteröidyssä parisuhteessa, jos niin haluaa.

osalta. Perintöveroa osakas joutuu maksamaan, jos kuolinpesästä tuleva perintöosuus ylittää 20.000 euroa.

Kuolemantapauskorvaus on verotettavaa pääomatuloa, kun se maksetaan kuolinpesälle tai muulle kuin lähiomaiselle (esimerkiksi sisarukset ja heidän jälkeläisensä tai perittävän vanhempien sisarukset ja yleensä myös avopuoliso[18] sekä muut henkilöt, jotka eivät ole sukua vakuutetulle).

Esimerkki:

- *A oli maksanut säästöhenkivakuutukseen 50 000 euroa vakuutusmaksuja. A oli ollut itse sekä vakuutuksenottaja että vakuutettu. A oli määrännyt vakuutukseen liittyvän henkivakuutusturvan edunsaajaksi ystävänsä B:n. Vakuutus päättyi A:n kuoltua. Vakuutuksesta ei ollut maksettu suorituksia ennen sen erääntymistä. Vakuutuksen päätyttyä vakuutusyhtiö maksoi B:lle vakuutuksen säästöä vastaavan henkivakuutuskorvauksen 60 000 euroa. Vakuutuskorvaus on B:lle kokonaisuudessaan veronalaista pääomatuloa, eikä korvaus ole miltään osin perintöverotettavaa tuloa[19], koska B ei ollut A:n lähiomainen.*

Kapitalisaatiosopimus ei eräänny muiden sijoitusvakuutusten tapaan vakuutuksenottajan kuollessa. Sijoittajan oikeudet siirtyvät perillisille. Sopimuksen takaisinostoarvo vakuutuksenottajan kuolinpäivänä ilmoitetaan perunkirjoituksessa kuolinpesään kuuluvina varoina. Perinnönsaajan kapitalisaatiosopimuksesta myöhemmin (kuolinpesän jakamisen jälkeen) saama suoritus on saajalleen perintöverotettavaa varallisuutta (ks. KHO 2017:195).

6.5 Eläkevakuutusten verotus

Yksilölliset vapaaehtoiset eläkevakuutukset ovat pitkäaikaisia sitoumuksia, joita sijoittaja ei voi vapaasti irtisanoa tai nostaa säästöä ennen sovittua eläkeikää. Vakuutusmaksujen vähennyskelpoisuus on merkittävä veroetu. Tällaisia ovat vanhuuseläke ja perhe-eläkevakuutukset sekä tällaiseen sopimukseen liittyvä työkyvyttömyyseläke- ja työttömyyseläkevakuutus. 18.9.2009 jälkeen otettuun eläkevakuutukseen sisältyvän kuolemanvaravakuutuksen maksut ovat vähennyskelpoisia pääomatuloista siltä osin, kuin kuolemanvarakorvaus ei ylitä eläkevakuutuksen säästöä. Eläkevakuutuksesta maksettavat muut kulut[20] kuin vakuutusmaksut eivät ole verotuksessa vähennyskelpoisia. Myöskään eläkevakuutuksen maksamista varten otetun lainan korkomenot tai sivukulut eivät ole vähennyskelpoisia.

Yksilöllisen eläkevakuutuksen maksuja (enintään 5.000 euroa) vähennetään ensisijaisesti pääomatuloista muiden pääomatuloista tehtävien vähennysten jälkeen, eikä maksujen perusteella vahvisteta pääomatulolajin tappiota.

Jos sijoittajalla ei ole pääomatuloja, hän voi vähentää vakuutusmaksut ansiotuloistaan erityisen alijäämähyvityksen avulla (TVL 131 a §). Jos vakuutetulla itsellään ei ole verovähennyksen tekemiseksi tarvittavia pääoma- tai ansiotulojen veroja, erityinen alijäämähyvitys siirtyy puolisolle. Puolisoiden verotuksen erillisyydestä poiketen suurituloinen puoli-

[18] Avopuoliso kuuluu 1. veroluokkaan, jos vakuutetulla ja hänellä on yhteinen lapsi tai jos puolisot ovat olleet aikaisemmin avioliitossa.
[19] A:n ystävästä B:stä ei tule A:n perillistä pelkästään vakuutuskorvauksen vuoksi.
[20] Esimerkiksi toimenpidemaksut, joita vakuutusyhtiö perii säästön siirroista tai takaisinostosta.

so voi vähentää tulottomalle tai pienituloiselle puolisolleen ottamansa vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen maksut.

Vakuutusmaksujen verovähennysoikeuden edellytyksiä ovat

1. vakuutus on sijoittajan itsensä tai hänen puolisonsa ottama
2. alin eläkeikä on uusissa sopimuksissa vakuutetun syntymävuodesta riippuen 68, 69 tai 70 vuotta
3. vakuutettu on täyttänyt 18 vuotta
4. kyseistä eläkettä ei ole alettu nostaa
5. eläke nostetaan vähintään kerran vuodessa toistuvina erinä ja vähintään 10 vuoden aikana
6. vakuutukseen perustuvaa oikeutta ei saa pantata.

Vapaaehtoisesta eläkevakuutuksesta maksettavaa eläkettä verotetaan ansiotulona, pääomatulona tai molempina riippuen siitä, kummasta tulosta vähennykset on aikaisemmin tehty verotuksessa. Vero määräytyy mm. sen perusteella, milloin vakuutus on otettu. Tähän hetkeen on kiinnitetty useita lainsäädännön muutoksia. Vakuutus tulkitaan otetuksi silloin, kun vakuutusta on alettu maksaa. Laukaiseva ajankohta on nimenomaan se, milloin ensimmäinen maksuerä on maksettu[21].

Verotuettua vapaaehtoista eläkevakuutusta ei voi lopettaa osittain tai kokonaan ennen laissa säädettyä alinta eläkeikää. Takaisinosto on mahdollinen vain tietyissä laissa luetelluissa tilanteissa, kuten esimerkiksi eläkesäästäjän puolison kuolema, avioero tai vakuutetun pysyvä työkyvyttömyys. Jos vakuutusyhtiö tekee sopimukseen yksipuolisesti ehtomuutoksia tai siirtää vakuutuskannan toiseen yhtiöön, vakuutus voidaan ostaa takaisin. Takaisinostoarvon nostaminen ei ole eläkesuoritus. Takaisinostoarvon verotus voi perustua ansio- tai pääomatuloihin riippuen siitä, kummasta tulomuodosta vakuutusmaksuja on vähennetty. Jos vähennys on tehty molemmista, takaisinostoarvo jaetaan ansio- ja pääomatulo-osuuksiin vakuutussäästöjen suhteessa.

Yleensä eläkevakuutuksesta maksettava kuolemantapauskorvaus on eläkesäästön suuruinen. Koko korvaus on tällöin saajalleen verotettavaa pääomatuloa ja verotettavaa perintöä. Verotukseen vaikuttaa se, milloin eläkevakuutus on otettu, kenelle korvaus maksetaan ja onko korvaus yli 100 prosenttia eläkesäästön määrästä.

Vakuutetun ottaman muun (kuin TVL 34 a §:n mukaisen) vapaaehtoisen eläkevakuutuksen perusteella saatu vakuutussuoritus on pääoma- tai ansiotuloa[22]. Jos tällaisen eläkevakuutuksen maksuja ei ole vähennetty verotuksessa, sen perusteella maksetuista suorituksista vain tuotto on veronalaista pääomatuloa. Jos eläkevakuutuksen maksuja on vähennetty verotuksessa, vakuutuksen perusteella maksetut suoritukset ovat koko määrältään veronalaista ansiotuloa.

Verotuslainsäädännön yhtenä tavoitteena on mahdollistaa ei-verotuettujen eläkevakuutusten tulo markkinoille. Kertamaksuisesta eläkevakuutuksesta ei vuoden 2020 alusta al-

---

[21] Vapaaehtoiset eläkevakuutukset ovat muiden sijoitusvakuutusten tapaan yleensä ns. ennakkomaksuehtoisia, eli vakuutus ei tule voimaan ennen kuin ensimmäinen maksuerä on maksettu.

[22] Eläkkeen verotus määräytyy sen mukaan, milloin vakuutus on otettu. Vero peritään pääoma- tai ansiotulona tuosta ajankohdasta riippuen. Jos eläkevakuutus voidaan irtisanoa laissa määritetyllä perusteella, verotus määräytyy sen mukaan, miten eläkettäkin verotettaisiin. Se voi siis olla kokonaan pääomaverotettavaa tai osittain pääomaverotettavaa ja osittain ansiotuloverotettavaa.

kaen enää peritä osittain kaksinkertaista veroa. Kertamaksullisten eläkevakuutusten maksut eivät ole verovähennyskelpoisia, mistä johtuen eläkkeen nostoedellytyksiä ei ole säädelty lainsäädännössä.

Elinikäisen eläkevakuutuksen osalta veronalaiseksi pääomatuloksi katsotaan[23] verovuonna maksetusta eläkkeestä se osa, joka ylittää vakuutusmaksujen määrän jaettuna Tilastokeskuksen kuolevuustilaston perusteella laskemalla vakuutetun ikäisen henkilön elinajanodotteella[24] sinä vuonna, jona eläkkeen maksaminen alkaa. Tuoton verotus poikkeaa siis muiden säästötuotteiden verokohtelusta, eivätkä vapaaehtoiset elinaikaiset eläkevakuutukset siis ole näiltä osin rinnastettavissa muihin säästötuotteisiin.

- *Esimerkki: Jos vakuutusmaksuja on maksettu esimerkiksi 50.000 euroa ja eläkettä aletaan maksaa vakuutetun täytettyä 65 vuotta, jolloin naisten ja miesten elinajanodote Tilastokeskuksen vuotta 2016 koskevan tilaston mukaan on 19,94 vuotta, vähennettävä määrä olisi 50.000 euroa / 20 vuotta eli 4.000 euroa vuodessa. Vuotuisesta eläkkeestä mainitun määrän ylittävä osa olisi verotettavaa tuottoa.*

7 Takaisinostoarvon suuruus

Kun asiakas haluaa nostaa säästämiään rahoja vakuutuksesta, (eli hän nostaa takaisinostoarvon kokonaan tai osittain), hänen vakuutukseensa liitetyt sijoituskohteet muutetaan rahaksi. Edellytyksenä on se, että kohteet voidaan normaalisti muuttaa rahamääräisiksi. Takaisinostoarvon voi nostaa osittain, jolloin vakuutus jatkuu, tai kokonaan, jolloin asiakas irtisanoo vakuutuksen ja se päättyy takaisinostoarvon maksamisen jälkeen. Näissä tilanteissa on siis kyse siitä, että takaisinostoarvo nostetaan ennen alun perin sovitun vakuutuskauden päättymistä.

Korkosidonnaisen (eli ns. takuutuottoisen) vakuutuksen pääoman suuruus määräytyy maksettujen vakuutusmaksujen ja säästöpääomalle maksetun tuoton (korko- ja asiakashyvitykset, mahdolliset muut lisäedut tai -bonukset) yhteismäärästä, josta vähennetään (tai on vähennetty) vakuutuksesta perittyjen kulujen (kuten vakuutusmaksukulu, hoitopalkkio, muut toimenpidepalkkiot ym.) määrä.

Kun asiakas haluaa nostaa varojaan sijoitussidonnaisesta vakuutuksesta, vakuutusyhtiö myy asiakkaan osuudesta pois rahasto-osuuksia tai muita rahoitusinstrumentteja sen mukaan kuin sopimukseen on niitä sisällytetty. Takaisinostoarvo määräytyy realisoitujen sijoituskohteiden arvon perusteella.

Tällöin noudatetaan esimerkiksi seuraavia ehtoja:

- Rahaksi muuttamisen pitää vakuutusyhtiössä tapahtua heti tai viimeistään 5 pankkipäivän[25] kuluessa siitä, kun kirjallinen ilmoitus säästönnostosta tai sopimuksen irtisanomisesta on riittävine selvityksineen saapunut vakuutusyhtiölle.
- Sijoituskohteiden tai niiden osuuksien lukumäärä määräytyy sen päivän mukaan, kun kirjallinen ilmoitus sopimuksen irtisanomisesta tai säästönnostosta on saapunut vakuutusyhtiölle.

---

[23] Tuloverolaki 35 a § (7.6.2019/732)
[24] Elinajanodote pyöristetään lähimpään täyteen ikävuoteen.
[25] tai 10 arkipäivän tai jonkun muun seikan perusteella määräytyvän ajan kuluessa

- Jos realisointi osoittautuu vaikeaksi, vakuutusyhtiöllä on oikeus siirtää sijoituskohde säästönsaajan tai muun edunsaajan nimiin ja mitätöidä kohteen liittäminen sopimukseen.
- Siirtämisen yhteydessä vakuutusyhtiö voi vähentää säästöstä tai periä säästönsaajalta tai muulta edunsaajalta mahdollisesta ennenaikaisesta realisoinnista perittävät maksut, verot, veronluonteiset maksut ja muut vakuutusyhtiön toimenpiteestä aiheutuvat kulut.

8 Valitusten käsittely ja muutoksenhaku

Vakuutuksiin liittyvät valitukset ja muutoksenhakutilanteet voidaan ryhmitellä seuraavasti:

1. Vakuutussopimuksen tekemiseen tai vakuutuksen voimassaoloaikaan liittyvät tilanteet.
2. Vakuutuskorvauksiin liittyvät tilanteet.
3. Asiakaspalveluun yleisesti kohdistuvat tilanteet.

8.1 Vakuutussopimuksen tekemiseen liittyen

Sijoitusvakuutussopimuksen tekemiseen liittyvät muutoksenhakutilanteet johtuvat yleensä siitä, että vakuutusyhtiö ei tee asiakkaan kanssa liitännäisvakuutukseksi haluttua henkivakuutusta tai muuta riskivakuutusta tai että vakuutusyhtiö ei myönnä liitännäisvakuutusta asiakkaan haluaman sisältöisenä.

Koska Suomessa ei ole vapaaehtoisissa vakuutuksissa vakuutuspakkoa, mikään toimielin ei voi pakottaa vakuutusyhtiötä tekemään sellaista vakuutussopimusta, jota se ei vastuunvalintaperiaatteittensa mukaisesti halua tehdä. Vakuutus- tai Sijoituslautakunta taikka kuluttajariitalautakunta tai mikään tuomioistuin ei voi siis pakottaa vakuutusyhtiötä saattamaan asiakkaan haluamaa vakuutusta voimaan. Asiakkaalle jää tällaisessa tilanteessa mahdollisuus hakea vakuutusta jostain toisesta vakuutusyhtiöstä.

Finanssivalvonnan verkkosivuilta löytyy kuluttaja-asiakkaille tarkoitettuja ohjeita:
https://www.finanssivalvonta.fi/kuluttajansuoja/

Myös Fiva:n ohjeistus ongelmatilanteisiin löytyy netistä:
Ongelmat palveluntarjoajan kanssa

Esimerkkitapaus Sijoituslautakunnasta: FINE-000414 (28.1.2019)

- *Vakuutusyhtiö ei ollut velvollinen suostumaan asiakkaan vaatimukseen vakuutusmaksujen maksamismahdollisuudesta koko jäljellä olevaa vakuutuskautta koskien (vuoteen 2046 saakka). Lautakunta totesi myös, ettei vakuutusyhtiön ole osoitettu sitoutuneen lisäetujen myöntämiseen. Vakuutusyhtiön harkinnan mukaiset erikseen annettavat mahdolliset edut riippuvat vakuutusyhtiön kulloisestakin taloudellisesta tuloksesta.*

Jos kyse on asiamieheltä saadusta palvelusta, asiakkaan kannattaa ottaa yhteyttä vakuutusyhtiöön, jonka vakuutuksia kyseinen henkilö myy.

Kuluttajariitalautakunta ei käsittele vakuutusten epäämiseen liittyviä riitoja. Vakuutuslautakunta, Sijoituslautakunta[26] tai kuluttajariitalautakunta eivät myöskään käsittele valitusta, jonka asiakas tekee vakuutusmeklarin toiminnasta. Vakuutusmeklareiden toimintaa valvoo Finanssivalvonta. Jos kyse on meklarin välittämästä sijoitusvakuutuksesta tai liitännäisvakuutuksesta, asiakas kohdistaa valituksensa vakuutusyhtiöön, jolloin kyse on vakuutukseen liittyvästä riidasta, joita mainitut lautakunnat voivat valituksen sisällöstä riippuen käsitellä.

8.2 Vakuutussopimuksen voimassaoloaikana

Sijoitusvakuutusten ominaisuuksiin liittyvä joustavuus merkitsee sitä, että asiakas voi yleensä maksaa maksuja taloudellisen tilanteensa mukaisesti, ja että vakuutuksenottaja voi halutessaan muuttaa edunsaajamääräystä. Tällaiset toimet vakuutusyhtiö yleensä tekeekin vakuutuksenottajan pyynnön perusteella, eikä tarvetta valittamiseen synny.

Aikaisemmin on jo todettu, että vakuutusyhtiöllä on vain rajoitetut mahdollisuudet tehdä sijoitusvakuutussopimuksiin muutoksia vakuutuksen voimassaoloaikana. Jos ehto- ja maksumuutoksia tulee, asiakas voi aina päättää jatkaako hän muutettua vakuutusta vai haluaako hän irtisanoa sopimuksen.

Joissakin tilanteissa vakuutusyhtiö päättää irtisanoa koko tietyn vakuutuskannan. Yleensä vakuutusyhtiö tällöin tarjoaa vakuutuksenottajalle uutta vakuutustuotetta tilalle. Monesti vakuutusyhtiö ei kuitenkaan uuden tuotteen markkinoille tultua irtisano vanhoja, voimassa olevia vakuutuksia. Ne jäävät siinä tapauksessa voimaan entisen sisältöisinä, mutta vakuutusyhtiö ei enää tee uusia vanhojen ehtojen mukaisia sopimuksia.

Huomaa myös, että yleensä riskivakuutuksissa (kuten joissakin sijoitusvakuutuksiin sisältyvissä liitännäisvakuutuksissa) olennaisesta vahingon vaaran lisääntymisestä pitää yleisten sopimusehtojen mukaan ilmoittaa vakuutusyhtiölle. Vakuutusyhtiö voi harkita, miten muutos vaikuttaa vakuutussopimukseen. Jos vakuutusyhtiö haluaa riskin lisääntymisen vuoksi muuttaa vakuutussopimuksen sisältöä, sen on ilmoitettava asiakkaalle asiasta kirjallisesti. Jos asiakas ei hyväksy uusia ehtoja ja mahdollisesti kohonnutta maksua, hän voi irtisanoa sopimuksen tai ilmoittaa tyytymättömyytensä. Jos vakuutusyhtiö ei muuta ratkaisuaan, vakuutuksenottajalle ei jää muita vaihtoehtoja kuin jatkaa muutettua vakuutusta tai irtisanoa sopimus. Aikaisemman sisältöistä vakuutusta hän ei enää vahingonvaaran olennaisen lisääntymisen vuoksi voi saada voimaan.

Esimerkki Vakuutuslautakunnasta: VKL 673/11 (21.3.2013)

- *Kyseessä oli sijoitussidonnainen eläkevakuutus, jonka rahasto-osuuksiin asiakas väitti tehneensä muutoksia. Vakuutuslautakunta katsoi, että asiassa oli jäänyt selvittämättä, että asiakas olisi antanut toimeksiannon tehdä eläkevakuutukseen muutos. Asiassa ei myöskään voitu todeta, että asiakas olisi lähettänyt vakuutusyhtiölle tai sen asiamiehenä toimivalle pankille tai näiden käyttämälle palveluorganisaatiolle eläkevakuutuksen rahastojakauman muuttamista koskevan viestin.*

---

[26] Katso esim. tapaus FINE-013881 (6.11.2018), jossa Sijoituslautakunta totesi, ettei se ohjesääntönsä vuoksi voi käsitellä vakuutusmeklarin toiminnasta esitettyä vaatimusta. Sijoituslautakunta, kuten myös Vakuutuslautakunta, käsittelevät asiakkaan ja vakuutusyhtiön välisiä riitoja, eivät vakuutusmeklarin ja asiakkaan väliseen toimeksiantosopimukseen liittyviä erimielisyyksiä.

Asiakkaan kuvaama verkkosivujen kautta tehty yhteydenotto oli myös jäänyt selvittämättä. Lautakunta ei suosittanut hyvitystä.

8.3 Korvauksen hakeminen

Vakuutusyhtiöllä on velvollisuus antaa korvauksen hakijalle ja edunsaajalle tietoja vakuutuksen sisällöstä. Tärkeää on se, että asiakasta neuvotaan siitä, miten hänen tulee menetellä korvausta haettaessa. Vakuutusten tarjoamiseen sisältyy myös velvollisuus neuvoa asiakasta vakuutustapahtuman satuttua.

Korvauksen hakijan on annettava vakuutusyhtiölle sellaiset asiakirjat ja tiedot, jotka ovat tarpeen vakuutusyhtiön vastuun selvittämiseksi ja joita häneltä kohtuudella voidaan vaatia, kun otetaan huomioon myös vakuutusyhtiön mahdollisuudet hankkia selvitys.

Ns. sitomattomuussääntely: VSL:n 9 §:ssä säädetty vastuu puutteellisista tai virheellisistä tiedoista ei koske vakuutusyhtiön tai sen edustajan vakuutustapahtuman sattumisen jälkeen antamia tietoja tulevasta korvauksesta. On kuitenkin huomattava, että vakuutusyhtiölle voi syntyä korvausvelvollisuus, jos vakuutustapahtuman jälkeen annetuista virheellisistä tai puutteellisista tiedoista on aiheutunut asiakkaalle vahinkoa. Tällainen korvaus perustuu kuitenkin **vahingonkorvauslainsäädäntöön**, eikä korvausta makseta vakuutussopimuksen perusteella.

Kullakin vakuutetulla tai edunsaajalla on itsenäinen oikeus vakuutustapahtuman johdosta suoritettavaan korvaukseen. Vakuutuksenottaja saa vakuutettua sitovasti neuvotella vakuutusyhtiön kanssa. Vakuutuksenottaja ei saa nostaa korvausta itse, jos vakuutettu on sopimuksessa nimeltä mainittu tai hän on ilmoittanut itse valvovansa oikeuttaan (esimerkiksi kun säästöhenkivakuutuksessa vakuutettuna on vakuutuksenottajan täysi-ikäiseksi tullut lapsi).

Hyvä vakuutustapa edellyttää sitä, että asiakkaalle annetaan korvauspäätös, josta ilmenevät ratkaisupäivä ja maksettavan korvauksen määrä sekä se, mistä vakuutuksesta korvaus on maksettu. Korvauspäätöksessä pitää myös selvittää, onko etuus katsottu veronalaiseksi, ja jos on, niin minkä määräisenä.

Korvaus maksetaan asiakkaan ilmoittamalle pankkitilille. Tässäkin yhteydessä on syytä korostaa oikeiden tilitietojen merkitystä.

Viivästyneelle korvaukselle vakuutusyhtiön pitää ilman eri vaatimusta maksaa viivästyskorkoa. Vakuutusyhtiö ilmoittaa Kansaneläkelaitokselle esimerkiksi eläkeratkaisuista ja veroviranomaiselle veronalaisista korvaussuorituksista. Vajaavaltaiselle, kuten alaikäiselle, maksetusta korvauksesta (joka ei ole kustannusten korvaamista ja joka on yli 1000 euroa) vakuutusyhtiö ilmoittaa henkilön kotipaikan maistraatille.

Kielteinen korvausratkaisu pitää kertoa asiakkaalle kirjallisesti. Ratkaisussa on kerrottava selkein perusteluin, miksi hakemuksesta poikkeava ratkaisu on tehty. Lisäksi epäysratkaisuun pitää aina liittää muutoksenhakuohjaus.

Säästöhenki- ja sijoitusvakuutusten korvaustilanteissa voi käydä niin, että useat keskenään erimieliset tahot vaativat korvausta vakuutuksen perusteella (esimerkiksi vakuutetun kuolinpesän osakkaat kiistelevät keskenään oikeudesta säästöpääomaan). Lähtökohtaisesti vakuutusyhtiön pitää selvittää, kuka on vakuutuskorvauksen oikea saaja. Jos vakuutusyhtiö ei tiedä, eikä se ole velvollinen tietämään, kenelle suoritus on toimitettava tai

kenellä kahdesta tai useammasta suorituksen vaatijasta on siihen oikeus, se voi **tallettaa korvauksen aluehallintovirastoon**[27]. Tallettaminen tehdään sille aluehallintovirastolle, jonka toimialueella korvaus olisi toimitettava tai voitaisiin toimittaa. Toimivaltainen aluehallintovirasto määräytyy yleensä edunsaajan kotipaikan mukaan.

Maksu väärälle henkilölle (VSL 71 §). Jos vakuutusyhtiö maksaa vakuutuskorvauksen tai henkilövakuutuksen takaisinostoarvon jollekin muulle kuin sille, jolla on oikeus vakuutuskorvaukseen tai takaisinostoarvoon, vakuutusyhtiö on täyttänyt velvollisuutensa, jos se on maksua suorittaessaan noudattanut olosuhteiden vaatimaa huolellisuutta.

Väärät tiedot vakuutustapahtuman sattumisen jälkeen (VSL 72 §). Jos **korvauksen hakija** on vakuutustapahtuman jälkeen **vilpillisesti** antanut vakuutusyhtiölle vääriä tai puutteellisia tietoja, joilla on merkitystä vakuutusyhtiön vastuun arvioimisen kannalta, hänen korvaustaan voidaan alentaa tai se voidaan evätä sen mukaan kuin olosuhteet huomioon ottaen on kohtuullista. Vilpistä on kysymys silloin, kun asiakas on tietoinen antamansa tiedon virheellisyydestä ja sen merkityksestä vakuutusyhtiölle, ja tieto on annettu hyötymistarkoituksessa. Annetulla tiedolla pitää olla syy-yhteys kyseiseen vakuutustapahtumaan. Korvauksen alentaminen tai epääminen edellyttää, että vakuutusyhtiö pystyy osoittamaan vakuutussopimuslain 72 §:ssä tarkoitetun vilpin olemassaolon. Vakuutusyhtiöllä ei ole oikeutta alentaa korvausta sillä perusteella, että asiakas laiminlyö velvollisuutensa antaa tietoja korvausasian ratkaisemiseksi.

Vakuutusyhtiön takautumisoikeus (VSL 75 § 2 momentti): Henkilövakuutuksessa vakuutuksenantaja ei saa takautumisoikeuden nojalla vaatia kolmannelta henkilöltä muuta kuin sairauden tai tapaturman aiheuttamat kustannukset ja varallisuuden menetykset.

8.4 Muutoksenhakuohjeistus, määräajat ja vanheneminen

Vakuutusyhtiön pitää maksaa korvaus tai ilmoittaa siitä, ettei korvausta makseta, joutuisasti ja viimeistään kuukauden kuluessa tarvittavien asiakirjojen ja tietojen saamisen jälkeen. Sijoitusvakuutuksissa korvauksen maksamista voi viivästyttää sen selvittäminen, kenelle korvaus on maksettava.

Jos asiakas on eri mieltä vakuutusyhtiön kanssa korvausratkaisusta tai maksetusta korvauksesta, on suositeltavaa ensin ottaa yhteys ratkaisun tehneeseen henkilöön ja keskustella hänen kanssaan. Useilla vakuutusyhtiöillä on käytössään sisäisiä muutoksenhakumenettelyjä, joita on suositeltavaa käyttää ennen muihin toimiin ryhtymistä.

Vakuutus- ja rahoitusneuvonta FINE on tuomioistuimen kaltaisesti toimiva vaihtoehtoinen riidanratkaisija, jolta voi pyytää ratkaisua vakuutus-, pankki- tai sijoitusasioiden riitatilanteissa. FINE noudattaa käsittelyssään oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja riita-asioiden käsittelyn yleisiä periaatteita. ADR-lain[28] mukaisissa riita-asioissa FINE noudattaa näistä asioista säädettyjä velvoitteita.

---

[27] Ulosottolainsäädännön uudistamisen (3/2014) jälkeen korvausvaroja ei talleteta ulosottoviranomaisen eikä myöskään lääninhallituksen haltuun, vaan varat talletetaan aluehallintovirastoon.

[28] Kuluttajariitojen vaihtoehtoiset ratkaisumenetelmät (ADR, Alternative Dispute Resolution) ovat vaihtoehto viralliselle tuomioistuinkäsittelylle. Etuna ovat yleensä maksuttomuus, helppo saatavuus ja menettelyjen yksinkertaisuus siten, että asiakas itse voi hoitaa asiansa. ADR-laki: Laki muussa kuin viranomaisessa tapahtuvasta kuluttajariitojen ratkaisemisesta. 1696/30.12.2015

FINE käsittelee riita-asioita ja antaa ratkaisusuosituksia toimistomenettelynä sekä Vakuutus-, Pankki- ja Sijoituslautakunnissa. FINEn antamat ratkaisut asiakkaan ja palveluntarjoajan välisiin riitoihin ovat suositusluonteisia.

FINE käsittelee ratkaisukäytännöiltään vakiintuneita ja oikeudellisesti selkeitä riitoja toimistomenettelynä. Lautakunnissa käsitellään mutkikkaita ja tulkinnanvaraisia riita-asioita.

FINE neuvoo asiakkaita **vakuutus-, pankki- ja arvopaperiasioihin** liittyvissä ongelmatilanteissa. Neuvontaa saa esimerkiksi, kun vakuutusyhtiöltä on tullut kielteinen korvauspäätös tai pankin menettely ei tyydytä asiakasta. Neuvontaa saa myös ennen palvelun tai tuotteen ostoa.

- Neuvonta vastaa kysymyksiin ja jakaa tietoa muun muassa lainsäännöksistä, sopimusehdoista, finanssialan menettelytavoista, FINEn ratkaisusuosituksista ja oikeustapauksista.
- Neuvontapalvelut eivät maksa asiakkaalle mitään. FINE ei kuitenkaan laadi valituksia asiakkaiden puolesta.
- Kun asiakas selvittää asiaansa tai ongelmaansa, hänen kannattaa ensin olla yhteydessä omaan palveluntarjoajaansa (vakuutusyhtiöön, pankkiin tai sijoituspalveluyritykseen).

Useimmat asiat selviävät jo neuvonnassa ja asian käsittelyssä päästään näin toimien nopeammin ratkaisuun. Jos palveluntarjoajan ratkaisu ei edelleenkään vaikuta hyväksyttävältä, asiassa voi pyytää FINEltä ratkaisusuosituksen.

Oppimistehtävä: Tutustu myös riidanratkaisun käytännesääntöihin www.fine.fi-sivustolla: FINEn riidanratkaisun käytännesäännöt

Vakuutus- ja Sijoituslautakunta ovat tuomioistuimen kaltaisesti toimivia vaihtoehtoisia riidanratkaisijoita, joilta on mahdollista pyytää ratkaisua sijoitusvakuutusasioiden riitatilanteissa. Vakuutusasioissa kuluttaja voi pyytää ratkaisua myös kuluttajariitalautakunnalta. Nämä käsittelyt ovat vaihtoehtoisia: FINE ei anna ratkaisua sellaisessa asiassa, joka on vireillä tai ratkaistu kuluttajariitalautakunnassa. FINE ei myöskään anna ratkaisusuositusta sellaisessa asiassa, joka on tai on ollut tuomioistuimen käsiteltävänä.

Esimerkkitapaus, jonka mukaan kuluttajariitalautakunta ei käsittele sijoitussidonnaisia vakuutuksia. *KRIL_01/38/1813_Antopäivä_2.10.2001*

- *Kuluttajariitalautakunta katsoi, että riidat, jotka koskevat sellaista vakuutusta tai vakuutuksen osaa, jonka pääasiallinen sisältö on sijoittaminen arvopapereihin voiton saavuttamiseksi ovat verrattavissa kuluttajariitalautakunnasta annetun lain 3 §:n 2 kohdassa lueteltuihin arvopapeririitoihin, eikä lautakunnalla ole toimivaltaa käsitellä niitä.*
- *Vastaavanlaisen ratkaisun lautakunta teki samana päivänä mm. vapaaehtoisesta eläkevakuutuksesta. (01/38/986).*

Jos korvausasiasta tai muusta vakuutussopimukseen liittyvästä asiasta syntyy erimielisyys, se voidaan saattaa yleisen tuomioistuimen ratkaistavaksi. Tyytymättömän osapuolen on tällöin nostettava kanne käräjäoikeudessa. Sen antamasta ratkaisusta voi valittaa hovioikeuteen ja eräissä tapauksissa korkeimpaan oikeuteen.

Vakuutussopimuslain mukaan muutosta korvauspäätökseen pitää hakea 3 vuoden kuluessa siitä, kun asiakas on saanut tiedon korvauspäätöksestä ja muutoksenhakuajasta. Sama

3 vuoden kanneaika koskee kaikkia vakuutusyhtiön päätöksiä, jotka vaikuttavat vakuutuksenottajan, vakuutetun tai muun korvaukseen oikeutetun asemaan. Tällainen ratkaisu voi koskea esimerkiksi vakuutuksen epäämistä tai voimassaolevan vakuutussopimuksen ehtojen muuttamista. Asiakas voi myös olla tyytymätön säästöhenkivakuutuksen liitännäisenä otettavaan sairauskuluvakuutukseen tulevaan erityiseen rajoitusehtoon, jota ilman vakuutusyhtiö ei saata liitännäisvakuutusta voimaan.

Tietyissä tilanteissa vakuutusyhtiön ratkaisu on suoraan lain nojalla mitätön, minkä vuoksi tällaiseen ratkaisuun ei ole tarvetta hakea muutosta. Esimerkiksi jos vakuutusyhtiö ei ole irtisanonut vakuutusta laissa asetettujen vaatimusten mukaisesti tai vakuutussopimus sisältää lain pakottavan säännöksen vastaisen ehdon.

Kanneaika katkeaa, jos asia saatetaan ennen kanneajan kulumista loppuun vireille Vakuutus- tai Sijoituslautakunnassa tai kuluttajariitalautakunnassa (muu kuin sijoitussidonnainen vakuutus).

Korvausoikeus vanhentuu, jos korvausta ei haeta viimeistään 10 vuoden aikana vakuutustapahtuman sattumisesta. Vanhentumista koskevan määräajan katkaisee vahinkoilmoituksen tekeminen, ja korvausvaatimuksen voi yksilöidä myöhemminkin.

9 Pääasialliset lähteet:

Laki vakuutusten tarjoamisesta (234/2018)
Vakuutussopimuslaki (543/1994)
Kuluttajansuojalaki (38/1978)
Tietosuojalaki (1050/2018)
Tuloverolaki (1535/1992)
Laki tuloverolain muuttamisesta (732/2019)
Laki muussa kuin viranomaisessa tapahtuvasta kuluttajariitojen ratkaisemisesta (1696/2015)

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vakuutusten tarjoamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (172/2017)

Facoúlas, Elina – Manninen, Petri – Niiranen, Ville: Sijoittajan verotus ja verosuunnittelu, Alma Talent Oy 2019.
Kallunki, Juha-Pekka – Martikainen, Minna – Niemelä, Jaakko: Ammattimainen sijoittaminen, Alma Talent Oy 2019.
Luukkonen, Irene – Mäntyniemi, Lea – Pekonen-Ranta, Mari – Raulos, Ville – Santavirta Pia: Vakuutuslainsäädäntö. FINVA 2018.
Rantala, Jukka – Kivisaari, Esko: Vakuutusoppi. FINVA 2020
Alhonsuo, Sampo – Nisén, Anne – Nousiainen, Satu – Pellikka, Tuula – Sundberg, Sirpa: Finanssitoiminnan käsikirja. FINVA 2012.
Jokela, Teemu – Lammi, Veera – Lohi, Ilkka – Silvola, Timo: Vapaaehtoinen henkilövakuutus. FINVA 2013.

Finanssivalvonta, ohjeet ja määräykset, 10/2012, kulujen ja tuottojen ilmoittaminen. (Päivitetty 26.9.2018.)

Finanssivalvonta, ohjeet ja määräykset, 16/2013, menettelytavat. (Päivitetty 27.9.2018.)

Luentomoniste_15.8.2018, Vakuutusten tarjoamisesta annetun lain pääkohdat ja muutokset nykytilaan. Sosiaali- ja terveysministeriö, Vakuutusedustuslautakunta

Vapaaehtoisen vakuutuksen vakuutusmaksujen ja muiden sopimusehtojen muuttaminen, 29.11.2013, Vakuutus- ja rahoitusneuvonta FINE, Harri Isokoski, Tuomas Korkeamäki ja Kaisa Laine.

Eläkesäästäminen-opas, 2017, FINE Vakuutus- ja rahoitusneuvonta, Marjo Ylönen

Sijoittajan vero-opas 2020, Pörssisäätiö.

Henkivakuutuksen verotus, ohje 30.4.2020, vero.fi

Vapaaehtoisen eläkevakuutuksen verotuksesta ym., vero.fi

Vakuutusyhtiöiden verkkosivustoja ja tuotemateriaaleja sekä avaintietoasiakirjoja.
Vakuutuslautakunnan ja Sijoituslautakunnan ratkaisutietokannat.
Korkeimman oikeuden ratkaisuja.